

Rechtskundig Weekblad

Vereniging zonder winstgevend doel

Verschijnt elke zondag

Abonnementsprijs: 800 fr. per jaar

Postcheckrekening nr. 3185.22

Beheer en Redactie: Prof. Mr. Ridder René VICTOR, Britselei 40, 2000 Antwerpen

KONTESTAIR ONBEHAGEN. - ONTHULLING VAN EEN RECHTLOOS UNIVERSUM.

Rede utigesproken door Mr. Paul BAUTERS op de plechtige openingszitting
van het Vlaams Pleitgenootschap der Balie van Brussel
op vrijdag 21 november 1969.

Toen ik als beginnend stagiair, na uitgebreide omzwervingen in dit ingewikkelde Paleis van Justitie (je hebt nagenoeg je ganse stage nodig om er de weg te vinden) eindelijk in de bibliotheek was aangeland en — haast instinctief in de kleine hoek van de Nederlandse rechtswerken was aangeland — toen het enige wat mij hier enigszins symbolisch met mijn Vlaams verleden verbond — ging ik nederzitten om wat uit te rusten. De omgeving verschaft je daar trouwens een alibi. Zoals iemand die uitrust keek ik ook even in het rond en ook wat naar boven. De omgeving trekt je daar ook toe aan. En ik staarde pal op een oud schilderij, een grisaille achter glas, dat vervaardigd was in die onvervangbare officiële stijl, een onbegrepen en onbezield erfgoed van het Frans verlicht rationalisme, dat ons heden ten dage nog veelvuldig wezenloos aanstaart in tal van officiële monumenten.

Als ik mijn eerste — zij het breedgenomen — kunstontroering te boven was gekomen, las ik op dat schilderij de zin, die er moeilijk anders dan in het Frans op geschreven had kunnen staan: « La plus noble force sociale c'est le droit ». De tekst stond er, in drukletters, vers gevloeid uit de pen van een neergezegen vrouw, in een kledij die de bedoelde stijl zeer lief was. Hij stond er, plechtig geschreven op twee stenen tafelen, die volgens een bijbelse pikturale traditie de vorm hadden van de tafelen waarop Jahweh aan Mozes de tien geboden op de Sinai heeft gegeven. In de achtergrond staren enkele schaars geklede figuren nogal extatisch het gebeuren aan en enkele helemaal niet geklede kinderen dienen kennelijk de sociale verwachtingen, die het schilderij wil uitdrukken, gestalte te geven. Het geheel wordt gedomineerd door een viriele vrouw met een zwaard en de geschreven boodschap wordt in de nogal duistere bovenhoeken van het schilderij afgerond met de mededelingen: « la base du droit est la fraternité » en « sans bonté la Justice forfait à sa mission ».

Het schilderij hing er gisteren nog. Wellicht ook nog vandaag. Het is een veelzeggend stilleven geworden. Het is een wel heel stil geworden boodschap en het onthult ervaringen die onze tijd als onwezenlijke wensen sinds lang naast zich heeft neergelegd. Er gaapt een intersiderale ruimte tussen hetgeen de schilder — en met hem de samenleving waarin hij woonde — destijds moet hebben bezield, en de gevoelens die thans omtrent recht, wet en justitie in de gemeenschap leven. Voor de korifeeën van onze aktuele kontestatie zou het beslist een vlekkeloos symbool kunnen zijn van hetgene zij zo vinnig willen ontmaskeren en het zou hun een bepaald ironische bron van ergernis aan de hand kunnen doen. En terecht. Want in de mate dat ons justitieel beleid nog de ervaringswereld huldigt die aan dat schilderij ten grondslag ligt, moet het noodzakelijk onbehagen en frustratie verwekken. Precies omdat dan een hypokriet gedrag aan het licht komt, dat direkte aanleiding is tot onbehagen. Want hypokrisie, zo wil het mij voorkomen, is toch het opzettelijk handhaven van een inadekwaat gedrag in een situatie die er allesbehalve mee gediend is.

Het grote gevaar dat het werk van recht en justitie bedreigt is dat het de gevangene wordt van zijn tradities. Dat het een statisch monument wordt in een samenleving, waarvan de dynamiek en de emancipatie steeds maar versnellen. In een sociale orde, waarin creativiteit de eerste vereiste is met het oog op steeds nieuwe toestanden, is het bijna tragisch vast te stellen dat wet en recht vaak slechts gestalte krijgen op het ogenblik dat de sociale bodem waarop ze ontstonden goeddeels verdwenen is, en dan bovendien nog neiging vertonen om zich in hun onveranderlijkheid te vereeuwigen. Ieder jaar treft het mij hoe mijn studenten menige bepaling uit het Burgerlijk Recht als vrij irreëel aanzien. B.v. inzake erfrecht; inzake de overwaardering van onroerende patrimoniale rechten;

inzake ons burgerrechtelijk individualisme, dat niet steunt op de intrinsieke onvervangbare waarde van de mens, maar wel op zijn vermogensrechtelijke status; hetgeen niets anders is dan de juridische bekrachtiging van een technokratische bejegening van de mens; inzake de zgn. wilsautonomie: een totaal abstrakte konstruktie, die tot op onze dagen intens voortleeft en niet of volstrekt onvoldoende rekening houdt met de feitelijke gebondenheid van de mens. Deze wrevel hoeft ons niet te verwonderen als we bedenken dat deze rechtsprincipes, die zo diep ingrijpen in het lot van de mens, werden gegrond door een eeuw, die de belangen van het individu beoogde te dienen, maar veelmeer als oogmerk had de bescherming van de patrimoniale rechten van een bepaalde politieke machts-groep ⁽¹⁾. Wij leven in een maatschappij die totaal vreemd is aan de toestanden en verhoudingen die grote gedeelten van ons nog steeds geldend recht in het leven riepen. En voor zover men kan bemerken lijkt een wijziging op die terreinen nog lang niet in zicht.

Voorbijgestreefde of inadegwate « oplossingen », voor al dan niet bestaande problemen in stand houden is nu precies hipokrisie. Het lijkt mij moeilijk te loochenen dat wij daar staan in het hart van de zgn. contestatiebewegingen. Men kan zich nu wel berozen met de gedachte dat het met deze bewegingen wel los loopt — wellicht precies omwille van de verpletterende aard van wat ze bestrijden. Maar men bedenke toch dat er niet alleen agressieve frustratie bestaat, maar ook doffe gelatenheid, die uiteindelijk misschien wel de ergste contestatie zou kunnen zijn.

Wet, recht en justitie zijn hoog verheven en goed verschanst. De bestormers vinden er een slecht inneembare vesting is. Doch waartoe dienen ze nog als ze uit hun « vredebrengende rol » zijn gevallen en een autonoom bestaan zijn gaan leiden waarin de « Sitz im Leben » ontbreekt. En dit lijkt toch in zekere mate het geval te zijn. De uitbarstingen van onbehagen die zich de laatste maanden, niet alleen over onze grenzen, maar ook bij ons hebben voorgedaan en die soms vrij ongericht maar soms zeer concreet tot uiting zijn gekomen lijken toch voor een goed deel hun grond te vinden in frustrerende factoren in wet, recht en justitie. Weliswaar is dit patente onbehagen slechts tegen enkele uitingen van overheidswege gericht. Doch het zou onzinnig zijn te wachten tot elk element van het gezag door vinnige contestatie wordt bestreden om even tot bezinning te komen over datgene wat in de gezagsuitoefening eventueel voor wijziging in aanmerking dient te komen.

Ik heb een poging willen wagen om aandacht te besteden aan enkele factoren in ons juridisch bestel die bijzonder relevant zijn voor het onbehagen daartegenover. Het is een veeg teken dat sommige aspecten van dit onbehagen al oud zijn.

In 1899, uit oogpunt van contestataire geschiedenis dus « in tempore non suspecto », wijdde een schrandere confrater uit Bordeaux, meester Etienne Pacaud, een livijg, scherpzinnig, ironisch en helaas m.i. ongelezen boek aan de traagheden en de kosten van de burgerlijke rechtspleging. Hij heeft daarin geit noch kool gespaard. Maar de juistheid van zijn inzichten is o.m. gebleken, toen men, na onze gerechtelijke hervorming, vast kon stellen dat ideeën die hij 70 jaar geleden al voorstond en als volledig rijp voor verwezenlijking aanzag, nu schoorvoetend tot werkelijkheid werden gebracht door onze koninklijke commissaris, zoals het gebruik van de post voor betekeningen, de vereenvoudiging van procedureformaliteiten en termijnen, een poging tot indijking van de stortvloed der nutteloze papieren en tot stuiting van de proliferatie der overbodige ambten die het gevolg daarvan zijn, een welhaast wan-

hopige inspanning tot remming van kosten en taksen en veel dergelijke lofwaardigheden meer... ⁽²⁾

Het is voor een onbevooroordeeld waarnemer duidelijk dat nog een eindeloze reeks geslachten uit Pacaud's hervormingsgedachten zal kunnen putten. Zo traag is het ritme waarmede de hervormingen geschieden en zou oud en duurzaam zijn de kwalen die hij beschreef.

Men kan tegenover misstanden een ironisch onbehagen koesteren. Men kan ze ook bloederstig bejegenen. En dit laatste gebeurt als vitale belangen worden getroffen. De omstandigheden van de laatste jaren hebben ons dit geleerd. Naarmate de emancipatie verder gaat neemt de uitbreiding van het onbehagen echter toe. Wij moeten dus op onze hoede zijn. Hoe verheven en eerbiedwaardig wet, recht en justitie ook mogen zijn, toch worden wij met de neus tegen een wel zeer ruwe werkelijkheid gedrukt als we vaststellen dat gebieden, waar zij vrede en orde zouden moeten brengen, nagenoeg totaal aan hun werking of bedoeling ontsnappen.

De doeltreffendheid van het recht ligt in zijn afdwingbaarheid. De praktische uitdrukking van deze afdwingbaarheid ligt in het proces. Nu is de rechtspleging wel een mooie zaak, doch ik vraag mij in gemoede af wie onbewogen kan blijven bij het overwegen van de lijdensweg waarlangs zich het proces van menig rechtzoekende voortleeft. In de sociale kontekst waarin ze thuishoort is de procedure een systeem van voorzorgen, van na te leven vormen en te eerbiedigen termijnen die door de wet werden bekrachtigd om hen, die een proces voeren, te beschermen tegen hun tegenstrevers en hun rechters. De rechtspleging werd ingevoerd om ons voor onze slechte sociale instinkten te behoeden. Doch het doel dat zij nastreeft wordt door de middelen die zij aanwendt bijzonder vaak onderdrukt. En ze wordt een loos en autonoom middel dat ironisch genoeg in menig geval niets anders meer dient dan de kwade trouw en het slechte instinkt waaraan zij paal en perk poogde te stellen.

De eerste lust om een proces te voeren zou een gedingpartij al vlug vergaan, was er niet de advokaat die de drang tot procederen inkarneert. Hem te beschouwen en te spreken is menig cliënt — tot ons voordeel — een hart onder de riem. En daarom gaat het proces dan toch maar door. Het strijdperk dat deze rechtsgelerde, in de eenzaamheid van zijn kantoor, met zijn juridisch oog bekijkt blijft gewoonlijk, gelukkig maar, voor de cliënt totaal onontsloten. Welke is de bevoegde rechtsmacht? Burgerlijk? Sociaalrechtelijk? Strafrechtelijk? Administratief? Of welke andere eventuele bergengte nog? Is het de Rechtbank van Eerste Aanleg? De Rechtbank van Koophandel? Het Vredegerecht? Zal de zaak door dagvaarding of door verzoekschrift aanhangig worden gemaakt?

Door dit eerste struikgewas heen — dat voor de gewone sterveling wel een braambos moet lijken — rijst de vraag naar de territoriale bevoegdheid: de bevoegdheid *ratione loci*, *ratione materiae*, misschien wel *ratione personae* en bovendien wellicht nog de vraag naar de taal waarin het ganse gebeuren, op straffe van vele nietigheden of babelse verwarringen, dient opgevoerd te worden.

Reeds zoveel angels en valsstrikken op de weg naar de gerechtigheid, dat zo ongeveer niets meer duidelijk is behalve de noodzakelijkheid om toch, op de ene of andere manier stelling te kiezen, en wel héél spoedig, want wellicht zit de verjaring je nijdig op de hielen... Doch net vóór die hakhijl inviel werd de dagvaarding, volgens een procédé dat wij sinds lang vóór de ruimtevaart kenden, « gelanceerd », zij het dan met veel meer twijfel over de goede afloop.

En spoedig na die allereerste stoot, na dat eerste proces of ontwerp van proces, ontstaat een trits van nevenprocessen over alle mogelijke excepties, over alle mogelijke onbevoegdheden. Doch aangenomen dat ondertussen dan toch een eerste vonnis blijkt te zijn geveld, na veel gepraat, geloop en met tussenin de welkome adempauzen van menige gerechtelijke vakantie, dat men over de goede drempel schijnt te zijn binnengekomen en dat men, deels op grond van kennis en deels op grond van toeval de goede ster schijnt te hebben gevolgd, dan is toch nog niet veel gerechtigheid geschied. Dan pas komt de grond van de zaak: een verward kluwen van slecht bewezen of te bewijzen feiten, van slecht aangegane verbintenissen, van onvolledige kontrakten of bewijzen van kontrakten. En een expertise is nodig, als men het ondertussen al heeft bestaan de noodzakelijkheid daarvan aan te tonen. Natuurlijk is de tegenstrever steeds van elk tegendeel overtuigd. Uiteraard is het deskundig onderzoek voor hem niet ontvankelijk en zeker niet gegrond. En hij schrikt er niet voor terug, doorheen de gordijnen van de aan gang zijnde proceduriële moordsceën heen, de schim van het Hof van Cassatie te suggereren of ostentatief te laten doorschemeren dat hij zich op dat punt wel een mooie kans wil voorbehouden. Immers, hij heeft in de loop van zijn geding onbetwistbare stukken ontdekt die hij om der wille van een goede rechtsbedeling aan de Rechtbank wil voorleggen omdat zij een ondubbelzinnig licht zullen werpen op de inderdaad ingewikkelde geschiedenis. Zij zullen zelfs aantonen dat de oorspronkelijke eis zonder meer tergend en roekeloos is. En wie durft, in de naam van het recht, aan deze taal weerstaan...?

En de oorspronkelijke eiser? Misschien is hij wel op een zondag bij zijn raadsman binnengevallen, in roodgloeiende noodstaat van rechtsgeleerde bijstand, met het dringend verzoek «deze onrechtvaardigheid hem gisteren aangedaan, morgen eens vlug te willen herstellen». Die oorspronkelijke eiser? Voor wie die «morgen» nog altijd niet is aangebroken? Waar vertoeft hij? Waar heeft hij nog weet van? Bij grote tussenpozen ontbranden in de ijle ruimten boven zijn hoofd en nog veel hoger boven zijn petje, de vinnigste discussies. Allemaal omwille van hem en omwille van zijn recht. Als een figuurtje van Chagall zweeft hij rond in de juridische debatten: even naïef; even onbewust; even ontwapenend; even deerniswekkend. Hij heeft de vuurpijl ontstoken. Zijn nageslacht kan nu wachten op de definitieve klap. Misschien heeft de rechtbank, in een van haar vele vonnissen, hem toegelaten tot het bewijs van 27 feiten, min of meer, die hij nooit had vermoed, nooit zo heeft bekeken, maar die hij, als hij er ooit al weet van krijgt — het aanpassingsvermogen van de mens is groot — hoogstwaarschijnlijk nog goed gekozen zal vinden ook, omdat zij zo indrukwekkend maar vooral zo ingewikkeld zijn voorgesteld. Zijn eerste vuur van maanden, jaren geleden flakkert misschien nog wel even uit zijn verdoving op. Toen had hij die 12.000 fr. waarom het allemaal begonnen is, wel zeer had nodig. Hij moest zijn meubelen afbetalen. Omdat het maar bleef duren heeft hij dan maar opnieuw geleend. Maar nu ontstaat in hem nieuwe hoop. Misschien zal hij nu, na zijn proces, de derde schijf van zijn vierde lening wel kunnen afbetalen...

Maar helaas, de ketting van degenen die zich over het geschil zullen buigen is lang geworden. De rechtbank kan een deskundig onderzoek hebben bevolen; een getuigenverhoor; een tegengetuigenverhoor; zij kan een vereffenaar hebben benoemd of wat dan ook hebben gedaan doorheen de meanders die, via voorbereidende vonnissen, voorlopige vonnissen, tussenvonnissen of vonnissen vooraleer recht te doen, naar de gerechtigheid moeten voeren, over termijnen, breedvoerige plichtplegingen en uitgebreide kosten.

Misschien zijn we wel ergens aan een eind van een geding gekomen, ondanks de dingtalen zonder einde; doch het is het ontmoetigend einde van het eerste begin. De eerste aanleg. Want de ene zei altijd wit en de andere zei altijd zwart. En als de rechtbank het dan mocht hebben bestaan de besluiten van de winnaar van het geding slechts ten dele in te willigen, of hem gelijk te geven, maar op grond van argumenten die hij nooit had aangewend, dan is niemand meer tevreden. De ene tekent beroep aan. De andere kan het met zijn beroepsgeweten niet in overeenstemming brengen geen incidenteel beroep in te stellen. En voor de gedingvoerende partijen is weer een nieuwe morgen aangebroken, net alsof het het proceduriële begin van de wereld was... Er weer termijnen, formaliteiten, incidenten, excepties, pleidooien, aanvullende getuigenverhoren, aanvullende tegengetuigenverhoren, aanvullende tegen-deskundige onderzoeken en aanvullende deskundige onderzoeken en wat zich dan nog allemaal in het onuitputtelijk arsenaal van de procedure moge bevinden.

Nadat de zon een eindeloos aantal keren over de betwisting is opgestaan en ondergegaan, breekt er dan toch op een goede morgen een verlossend arrest aan... En de zaak is daarmee in laatste aanleg beslist. Definitief zou je zeggen. Doch definitief zeggen is wel bijzonder voortvarend. Want alle middelen zijn op verre na nog niet uitgeput. Want er is nog het Hof van Cassatie. Om de wet te dienen; om de rechter oplettend te maken; om degene, die wij verder bij wijze van werkhypothese nog rechtzoekende zullen noemen, nog chagalliaanser te maken...

En men weet dat nu nog de mogelijkheid bestaat van drie lange bedrijven, die uitgerekend alle even lang kunnen zijn als alle voorgaanden en met een verloop van welke beschrijving ik nu wel ontslagen zal zijn. Want het is voor de ingewijden, voor degenen «die in het sérail zijn opgevoed» en er dus de omwegen van kennen duidelijk dat hier de sedimenten zijn gelegd van een geschillengebergte, een bergketen van processen, tegen de stijle flanken waarvan het niet uitgesloten is dat menig advocatengeslacht zal opklimmen. De horizon die erachter ligt zal niet meer worden aanschouwd door degene die de eerste pas heeft gezet, maar, als iedereen genoeg volharding heeft, door zijn nageslacht in een verre graad, hem virtueel overgeleverd als een konstant element van de opeenvolgende nalatenschappen.

Over dat gebergte heen zal de spreuk «la base du droit est la fraternité» de rechtzoekende niet meer kunnen komen troosten en de boodschap «dat het recht, zonder goedheid, te kort schiet in zijn opdracht» zal nooit verder geraken dan de hoek van het schilderij waarop het geschreven staat, in het halfduister, ongewild symbool misschien van zijn twijfelachtigheid.

En dan verder: het proces en zijn rechtzoekende? Och, hij zal nu wel een boekwerk aan vonnissen en arresten hebben bekomen. En indien hij nog kan willen, wil hij betaling. En hij wil uitvoeren. Doch is zijn laatste vonnis wel duidelijk? Zal de tegenstrever, die totnogtoe met niets heeft kunnen instemmen, zijn cliënt nog niet een laatste pauze willen laten om zijn laatste onroerend goed te verkopen — in de tijd dat artikel 450 bis van het Strafwetboek nog niet bestond — het er niet op aanleggen om de rechtbank om een interpretatief vonnis te verzoeken?

En de lijdensweg van de uiteindelijke uitvoering? Het is volstrekt niet uitgesloten dat hij bezaaid ligt met processen die in omvang en lengte van dagen en hopeloosheid alle voorgaande overtreffen. Beslag op roerende goederen. Beslag op onroerende goederen. Beslag onder derden en de vele andere aanverwante en aan processen rijke,

geheimzinnige gebieden nopens de tenuitvoerlegging van vonnissen.

Wij dienen nu verder decent te blijven. Over het resultaat van de uitvoering wil ik zwijgen. Over de samenloop van schuldeisers bij de uitvoering en over de kosten eveneens.

Deze zijn immers toch te lang om over te praten. De gedetailleerde lijst ervan zal wel ruim honderd artikelen omvatten. En als hij het nog kan, zal de rechtszoekende nog wel even, een laatste maal duizelen, als hij nog kan, verder betalen, uitblazen en wel nooit meer naar de tempel der gerechtigheid omkijken, waar zo éénmaal, dan toch in verafgelegen tijden de « edelste der sociale krachten » aan haar trekken heette te komen.

* * *

Nu weet iedereen natuurlijk dat processen, gelukkig maar, vlugger kunnen verlopen. Doch even natuurlijk weet iedereen dat er weinig toe nodig is opdat de procedure en zij die ze bedrijven, als een doos van Pandora, hun narigheden over de rechtszoekende loslaten.

En niet alleen de procedure. Want de bezoeken van de enkeling-rechtszoekende in het burgerlijk proces zijn slechts een miniem onderdeel van de tol die hij aan de noodwendigheden van de rechtsstaat schijnt te moeten betalen. Overigens kan men er van uitgaan dat, in dat kader, trouwens alleen bepaalde aspecten van zijn vermogen op het spel staan, hetgeen wel niet alles is, maar op zichzelf zeer hard kan aankomen ten aanzien van zijn menselijke situatie.

Maar ook wet en recht en de zogenaamde vereisten van het maatschappelijk bestel laten de mens als mens niet onaangetast. De mens als redeelrijk wezen, met vrijheid, verantwoordelijkheid, inzicht en heel wat andere beperkte mogelijkheden, ingeschakeld in een bepaalde situatie.

Deze aantasting culmineert wel in de agressie — waartegen men gewoon ongewapend is — die erin bestaat dat iedere mens geacht wordt, op nagenoeg onvoorwaardelijke wijze, de wet te kennen. Juristen zijn ermee vertrouwd geraakt of hebben er zich goedschiks kwaadschiks mee verzoend dat aan hun rede en aan hun kennen en weten onmogelijke en niet-menselijke eisen worden gesteld. Doch dat men de argeloze rechtszoekende, of zo men wil realistischer: rechtsonderhorige — een nog erger lot bescheert dat de gewaarschuwde jurist, is zonder meer wreed. En dat men dit al eeuwen weet, doch dat er niets aan veranderd wordt of kennelijk niets aan veranderd kan worden — zoals in zo veel dat wij als onjuist ervaren —, is wel bijzonder verontrustend. Het heeft iets tragisch. Wij hebben het gewild en zouden het liever niet zo willen. Maar wij kunnen het niet verhelpen. Hoe zouden wij kunnen ontkennen dat de immense structuur van wet en recht, waaraan geslachten, doorheen een lange geschiedenis hebben getimmerd, niets desintegrerends inhoudt als wij weten dat dit ganse indrukwekkend geheel berust op het drijfzand van een zuivere fictie? Op iets dat men als waarheid huldigt, maar dat in werkelijkheid onwaar is, op een bewuste onwaarheid, of, wat hetzelfde is, op een patente leugen. Men kan slechts bewondering hebben voor de verborgen korrektieve faktor, die kennelijk in mens en maatschappij aanwezig moet zijn, nu wij vaststellen dat zij, ondanks de destruktieve bejegening, het er niet zozeer met ere afbrengen, als wel gewoon nog bestaan.

« Iedereen wordt geacht de wet te kennen. » Een welhaast wreedaardig vermoeden, dat niet alleen een passieve en onmogelijke kennis veronderstelt, maar, zoals men het heeft genoemd een uitgesproken graad van « deskundige waakzaamheid »⁽³⁾. De openbare orde, zegt men, vereist immers niet alleen dat men de wet kent, maar ook de besluiten — koninklijke en ministeriële — de reglementen van de steden of gemeenten, zelfs als men

er toevallig komt; de organieke reglementen van de openbare diensten waarmee men in 'kontakt treedt (en de Linnaeus, die van onze openbare diensten de exhaustieve systematiek aanlegt, moet nog geboren worden...), zoveel dingen en nog veel meer, die men recta tot zijn eigen schade en schande nooit kent, nooit kennen zal en nooit kennen kan. Men dient zelfs te weten dat bepaalde rechten onherroepelijk verbeurd zijn als een zekere tijd verstreken is. Men dient zelfs te weten, wat de wetgever zelf niet wist toen hij tegenstrijdige wetten maakte, want, wil men niet het kind van de rekening zijn, dan dient men zelfs de goede wet te kunnen onderkennen, zodat men geacht wordt, op dat stuk ook nog een anticiperende, interpreterende rechter te zijn, en wel in laatste aanleg. Een eminente persoonlijkheid heeft het eens zeer lucid geschreven: een advocaat mag zich vergissen; de rechter in eerste aanleg mag zich vergissen; de rechter in beroep mag zich vergissen; zelfs het Hof van Cassatie mag zich wel eens vergissen. Alleen de rechtszoekende zelf mag zich niet vergissen of het komt hem duur te staan. Want al die dwalingen zijn niet andermans dwalingen: *error judicis, error partis* (4). En hij betaalt de toegangs-, of zo U wilt de uitgangsprijs van dit drama in zeer veel bedrijven. En wat ten slotte onze deernis voor de rechtszoekende volkomen maakt: hij dient vertrouwd te zijn met wat onkenbaar bij uitnemendheid is: de woeste rimboe van onze fiskale en sociale wetgeving, dat verschrikkelijk oerwoud, dat menig advocaat die het wilde betreden de schrik heeft bezorgd die Mozes moet hebben gevoeld toen hij voor het brandende braambos stond... Dat alles moet hij weten, de rechtzoekende. Dat alles moet hij trotseren. En men zal het zelfs indecent vinden als hij verwonderd en vrijmoedig zijn onwetendheid belijdt. Zo wordt dan de rechtzoekende, die zijn eigen fatsoen wil redden, dan nog gedwongen het cinische spel der hipokrisie mee te spelen, ofschoon het regelrecht ingaat tegen wat zijn hoogste waardigheid is. Het is een symptoom van onze tijd: de aangekweekte euforie in het ongeluk of de welvaart in de verknechting... Het « keep smiling » aan de schandpaal...

Het is een geruisloze vorm van onmenselijking, omdat hij bestaat tussen een enkeling en een verpletterende overmacht, een anonieme openbare dienst, die de emanatie van de gemeenschap heet te zijn. Dat zal ook wel de reden zijn waarom nog geen enkel sindikaat tegen dit bijzonder onrecht in het geweer is gekomen. Het is geruisloos omdat het telkens slechts, zij het ontelbare keren, een individualiteit treft en omdat het in zijn gevolgen immaterieel is. Kennelijk ontsnapt dit onrecht dus aan de revendikaties van de georganiseerde sociale machten. De socialisering van het recht heeft weliswaar de materiële omstandigheden van groepen en gemeenschappen onmiskenbaar verbeterd. Dit is een zeer grote verdienste. Doch dit belet ons niet te stellen dat zij de logische konsekwentie is van de initiële « verzakelijking » en dus onmenselijking van de mens, die feitelijk ten grondslag ligt aan elk westers rechtsbegrip, dat bij uitstek een vermogensrechtelijk rechtsbegrip is. De sociale rol en bestemming van de mens werd daaraan, in de juridische orde, volkomen dienstbaar gemaakt.

Het adagium, dat hier op de korrel wordt genomen, is vanzelfsprekend niet de oorzaak van de vermaterialisering van ons recht. Het is er wel een symptoom van. En het dwingt de mens zich te voegen naar een rechtsorde, die hem menselijkerwijze, geen veiligheid biedt. Het volstaat iemand te beroven van 100 fr. en terstond schiet het ganse repressieve rechtsapparaat in werking. Doch iemand beroven van zijn geestelijke vrijheid of hem een morele dood injagen — voor die misdaad kent ons nochtans goed voorzien juridisch arsenaal geen sanktie. En hoe zou het ook kunnen, want, doorheen het adagium, dankt het zijn

bestaan aan het feit, dat, vanaf de aanvang, die geestelijke vrijheid aan de mens wordt ontzegd. Want moeten kennen wat men onmogelijk kan kennen lijkt toch een vorm van uitgesproken geestelijke dwang. Onze systemen zijn dan ook niet veilig voor de mens. Want daar is geen plaats meer voor hem. Er is alleen nog plaats voor zijn sociaal-materieel omhulsel. Wie daar mocht aan twifelen volgde even de bedroevende lijdensweg van de Rechten van de Mens, in onze geschiedenis en op onze dagen... Wie er zich op beroept slaat nagenoeg steeds de zielige figuur van een irrealistische dagdromer: een roepende inde wildernis. Het moet wel. Want het *understatement* van onze systemen is wat Marcuse gevat heeft genoemd de één-dimensionele mens: een uitwisselbaar en bewustzijnsloos produkt van gelijkgeschakelde materiële noden; want uiteindelijk is de inzet van elk geschil een materieel belang of een som geld. En nochtans, hoe uniek en onvervangbaar iedere mens is, zelfs fisisch, blijkt toch uit de onverbidde afstotingsverschijnselen bij orgaanoverplantingen. Dit wordt dan ook als een bijzonder storend euvel aangezien, dat zo spoedig mogelijk moet worden verholpen...

Doch het onbehagen heeft veel facetten en er zijn frustraties die dichter bij het gebeuren van iedere dag liggen. Men kan aannemen dat voorshands niet iedereen zit te treuren omdat zijn voorlopig niet al te erg aangetaste menselijke rechten, virtueel wellicht geen uiteindelijke bescherming zullen kennen. Men is dan al wat tevreden als men op dit ogenblik maar wat vrede heeft. Als men niet al te erg in de kijker loopt, kan men de verplichtingen die de regel meebrengt en het gevaar ze niet te kennen pragmatisch als een risico van het leven beschouwen, er eventueel een gerechtelijke verzekering voor nemen — als dat mogelijk wordt — en dan maar hopen dat het bij een dreiging zal blijven.

Maar het heeft er de schijn van dat dit minder en minder bij een bedreiging blijft. Immers, wanneer men de factoren die frustrerend werken in wet, recht en justitie, ontleeft dan blijken deze vaak te maken te hebben met de tendenz tot autonomisering en fiksatie van deze systemen. Terwijl zij bij uitstek dienend zouden moeten zijn, vertonen zij neiging om op zichzelf te functioneren, zodat in veel gevallen de voeling met de konkrete ontwikkelingen van de sociale orde in de verdrukking komt. Tijdens het Landelijk Juridisch Studentencongres van 1967 te Rotterdam heeft men dit fenomeen uitvoerig aan de orde gesteld. Dit gebrek aan aansluiting komt uiteraard sterk naar voren in de strafrechtelijke justitie, en meer bepaald rond de noties «aanstotelijk voor de eerbaarheid», «openbare orde», «belediging»⁽⁵⁾ en wij mogen er ook aan toevoegen: «vrije meningsuiting», het opeisen van een «minderheidsrecht» en dgl. grootheden meer. Niet zelden treden in deze regionen repressieve ordehandhavingen op die historisch verklaarbaar zijn of aannemelijk vanuit de verdediging van bepaalde ideeën, belangen, ja zelfs fikties of ressentimenten, die maatschappelijke structuren hebben aangenomen, doch die wijzen op een discrepantie tussen feitelijke vervolging en bestraffing en bestrafbaarheid volgens aanwezige actuele normen. Men heeft er de nadruk op gelegd dat de rechtsorde, die eerst een ingreep had voorzien in verregaande verstoring van het zgn. normenstelsel, thans in bepaalde aangelegenheden het contact met de aanvaarde sociale orde verliest of dreigt te verliezen. Zij «levert aldus meer een beeld van een achterhoedegevecht» of «van een eenzame voorpostenlinie ter verdediging van iets wat inmiddels al verdwenen is»⁽⁶⁾, zodat men konkludeert dat «terwijl de donderpreken over de positieve moraal goedgevoelt uit onze kerken zijn verdwenen, het Openbaar Ministerie de rol van boetepredikant in de rechtszaal ten tonele voert»⁽⁶⁾.

En de bestraffing zelf wordt al niet minder op de helling gezet. Aanvankelijk was zij wel bedoeld als een vorm van

resocialisatie of van voorbereiding van de terugkeer in het maatschappelijk leven. Doch wij weten goed dat dit doel in zeer hoge mate niet wordt bereikt. Zozeer zelfs dat wij moeten bekennen met de bestraffing vaak geen blijf te weten. «Is dit systeem wel geschikt voor mensen» zou men zich kunnen afvragen met Steve Davidson in zijn onthullende en lucide gevangenisbrieven die men de kernachtige titel «Lessen in Overleving» heeft meegegeven⁽⁷⁾. De vraag wordt hoogst pertinent voor ons allen, nu de auto welhaast een «kriminogeen bezit» is geworden en daardoor de kansen dat de bestraffing ons treft, statistisch angstwekkend stijgen...

Een ander aspect van deze discrepantie ligt in het feit dat de justitie welhaast steeds te maken heeft met een enkeling die geïsoleerd voor zijn rechters verschijnt — wat op zichzelf al een anachronisme is in vele gevallen, als wij geloven wat de gedragswetenschappen ons over het handelen van de mens onthullen, en verder in de grote moeilijkheid of onmogelijkheid van de bestraffing van delikten die het anonieme werk zijn van ganse gemeenschappen of groepen. Dit kan dan ook niet anders dan onrechtvaardig zijn voor de enkeling en kriminogeen werken voor de activiteiten van anonieme groepen. Een kruimeldiefstal uit materiële of psychische nood door een stumperd gepleegd wordt stevig en in alle legaliteit bestraft. Doch de kriminele manipulaties onder de dekmantel van het vrije handelsverkeer lucied gepleegd en zelfs met premies aangemoedigd, en waarin de positie van het zwakke broertje cinisch wordt uitgebuit omdat deze als enige alternatieven slechts het sluiten van een contract of de sociale wurging ziet (voor welke dwaling er wel nooit een aansprakelijke zal worden gevonden), worden onder referte naar de wilsautonomie zonder verder gevolg afgedaan. De arm van de justitie is, tragisch genoeg, voor dit alles veel te kort. Ons juridisch systeem is er gewoon niet voor gemaakt. Vijf betichten volstaan al om een strafvervolgning bijna tot een onontwarbaar kluwen te maken. En een burgerlijk proces met vijf gedaagden is, in de praktijk, vaak voldoende om terstond van wanhoop te sterven...

Het is duidelijk dat in talrijke gebieden de justitie niet doordringen kan waar dit rechtens toch hoorde te geschieden als men konsekvent wil zijn en als men de ogen niet wil sluiten voor veel ongesanctioneerd onrecht. En het heeft er het uitzicht van dat dit overhand nog toeneemt. Zijn onze sociale structuren dan zo ingewikkeld geworden en sommige machten zo sterk, dat mens en samenleving klem worden gereden in een rechtlozer wordend universum? Zodat zij een wetgeving, die orde op zaken zou moeten stellen zonder meer verlammen? Men zou het moeten geloven. Onder dat oogpunt krijgt de verschuiving van het beslissingsrecht van de wetgevende naar de uitvoerende macht wel een bijzondere betekenis. Men heeft niet ten onrechte gesproken van «l'impérialisme du droit administratif»⁽⁸⁾. Het soevereine volk, en meer nog, zijn «soevereine vertegenwoordigers» verzaken hier wel op zeer gevaarlijke wijze aan rechten, maar vooral aan hun opdracht. Is dit een bekennen van onmacht? Een pervertering van de democratie waarover wij nog steeds — misschien om ons te sussen — de mond vol hebben. Hoe dan ook, dit alles loopt uit op een ologarchie, de verontrustende situatie die Déroche deed besluiten dat de ware openbare macht de administratie is geworden⁽⁹⁾, een naamloos bolwerk, weliswaar van ongemene werkverschaffing doch volkomen autarkisch en autonoom, onverantwoordelijk, beslissend naar vrij believen en zonder recht of mogelijkheid op informatie. Zij groeit zo ontstellend en vernauwt in die mate haar greep op de mensen en hun individueel lot, dat Kafka wel gelijk móet krijgen. Men kan de literatuur beschouwen als iets irreëls en onwezenlijks dat ongeschikt is voor klaardags gebruik. Doch dit is zelfbedrog. Met de greep der administratie op ons leven beleven wij wat Kafka in

zijn «Prozess» en «Das Scholzs» zo geniaal heeft getekend. Je loopt en beweegt je in dat medium, zoals Jozef K., rondolend en rondgevoerd als aan de voet van een kolossale berg. In kringen daarrond, wolken gelijk, zweven langzaam, geruisloos en onaantastbaar, de kompakte en ontelbare emanaties van «de overheid». Doch de tweede kring verliest zich alras in de nevels en de verdere kringen zijn zo hoog, dat niet alleen je krachten het begeven als je ze wil bereiken, maar dat zelfs alle gissingen waardeloos blijven. Het volstaat een kandidaat-gepensioneerde op zoek naar zijn pensioen te zien, rondolend ergens in een West-Europees administratief gebouwenkompleks... en je ziet zo Jozef K., op hopeloze en uitzichtloze voettocht naar de ingang van het kasteel... De administratie bestaat het zelfs je in feite in hechtenis te nemen, terwijl je toch vrij rondloopt; je wordt verdachte, doch er is geen misdrijf; zij speelt voor rechter, doch zij blijft naamloos en onzichtbaar; misschien zijn er wel stukken, doch zij zijn geheim; en ten slotte gaat zij over tot executie doch er is nooit een vonnis geweest...⁽¹⁰⁾.

Het is duidelijk dat het onbehagen over wet, recht en justitie op onze dagen fundamenteel is geworden. Het tast niet enkel meer uiterlijkheden of verschijningsvormen aan; het viseert de kern en de bestaansvoorwaarden zelf van de bestaande systemen. Daarom neemt het ook geen vrede meer met «aanpassingen», «hervormingen», «verbeteringen» en dgl. meer, omdat deze het wezen van de dingen uiteraard nagenoeg steeds onverlet laten. Zo kon men dan ook schrijven: «Wat wij weigeren, is niet zonder waarde of belang. Juist daarom is de weigering noodzakelijk. Er is een rede die wij niet meer zullen accepteren, er is een schijn van wijsheid die ons schrik aanjaagt, er is een aanbod tot vergelijk en verzoening waar we niet zullen naar luisteren. Er heeft zich een breuk voltrokken. Wij zijn teruggedrongen tot die eerlijkheid die geen medeplichtigheid meer dult»⁽¹¹⁾. Dit schreef Maurice Blanchot, tien jaar geleden. Deze radicale kritiek viseert mede de rechtsorde als westers beschavingsfenomeen, dat onvermijdelijk deelachtig is aan de desintegrerende factoren die onze beschaving vertoont.

Moet ons dit tot radeloosheid brengen? Kunnen wij het getij nog ten goede keren of zullen wij enkel nog maar wat dokteren aan de symptomen? Dit is niet zo duidelijk. Het is vooral een kwestie van bewustwording en emancipatie van de geest. Het heeft er echter alsmaar meer het uitzicht van dat de massa haar vrijheid, haar geest en haar verantwoordelijkheid heeft ingeruild voor de overheidszorg en de overheidsbemoediging. Het heil schijnt dan ook wel enkel te zullen liggen in een «revolutie der eenzamen»... Wellicht voor hen schreef Walter Benjamin in het begin van de fascistische tijd: «Slechts omwille van hen die geen hoop meer hebben is ons de hoop gegeven». Wij hoeven het dus niet van anderen te verwachten».

Wij zullen echter nog niet zo vlug de straat opgaan. De «liturgie» waarmee wij onze activiteiten omgeven en die treffend wordt gesymboliseerd door het ambtsgewaad waarmee wij ons omhullen — hoe sterk het taboe daaromtrent is ondervond ik toen ik de voorzitter even suggereerde deze rede zonder toga uit te spreken — heeft ons helaas vele dingen verleerd. Onze revolutie dient er ene te zijn van de geest. En die zou al goeddeels zijn geslaagd, zo komt het mij toch voor, als wij tot het besef kwamen dat onze rechtsorde wordt geschraagd door een denksysteem — het cartesianisme — waarvan de dwalingen reeds sinds decennien — nl.: door de fenomenologie — werden aangetoond. Doch dit «nieuwere denken» vermocht nog steeds niet de hooggelegen meren van ons juridische denken te beroeren. De dammen die daarrond — onder de vorm van «gevestigde rechtspraak» en dgl.

werden opgeworpen, — zijn bovendien ook zo groot... en zij verhinderen volkomen dat een rechtbank zich tot een wijsgerige bespiegeling zou laten verzoeken, ofschoon de onbewuste grondslag van de rechtspraak wijsgerig is, zij het dan een voorbijgestreefde wijsgerigheid...

Wat kunnen wij voorshands dan wél doen?

Wij kunnen enkele praktische daden stellen. Wij kunnen sleutelen aan enkele urgente problemen die onmiddellijk opvallen.

Niemand zal betwisten dat een proces voeren een zaak van lange adem en van veel geld kan zijn. Dat het zelfs een maatschappelijk risico geworden is. En waarom zou ook dit risico niet verzekerd kunnen worden? Men kan toch, onder bepaalde omstandigheden zijn winst verzekeren. Waarom dan niet zijn recht? En zou de solidariteit in ons beroep er dan niet kunnen voor zorgen dat vooral de jongere advocaten hier baat en werkterrein vinden?

En is het ook onmogelijk om de instrumenten waarmee wij dagelijks moeten werken — de wetten — voor iedereen vindbaar, toegankelijk en verstaanbaar te maken. De slordigheid en omvang waarmee onze wetgevende lawine haar steeds breder wordende stromen over ons heen laat spoelen, zijn al menige keer bron van ergernis en ironie geweest. Loze schelmen hebben berekend tegen welk percentage de stapels van het Belgisch Staatsblad en zijn vele bijlagen elk jaar toenemen. Ieder jaar wordt op een geruisloze manier een rekord gebroken. Dit jaar lijkt de stapel de anderhalve meter al voorbij te zijn. En ondanks die enorme druksels kan men nog enkel maar akteren dat zij, die van de wet op de hoogte willen pogen te zijn, elke ochtend, schaar en lijm hanterend, in zekere zin hun eigen wet in elkaar zitten te fröbelen...

En de politiek? De zinvolle organisatie der gemeenschap? Verre van de kunst der mogelijkheden, is zij thans vergleden in het stadium van de loze verklaringen en van de nauwelijks verholten hipokrisie, die op de schaars geworden toehoorders het effect van soevereine minachting maken. Of men dit nihilisme nog ooit te boven kan komen is een vraag in de mist.

Doch dit is geen vraag om onszelf te verschonen. Wij zijn de enigen aan wie nominatim nog de onschendbaarheid van het vrije woord wordt toegestaan. Doch hoe vaak hebben wij deze vrijheid zelf niet aan banden gelegd. Wij zijn verdedigers van nature en verdediging behoeft wat in de maalstroom of de verdrukking der dingen ten onder dreigt te gaan. Dit vergt dat tegen de maalstroom der vervlakkende dingen wordt opgeroerd. Sommigen zien de oplossing — zo die er al kan zijn — in een revolutie van geweld. Ik dacht dat het ook zou kunnen als wij in onze «verdediging» werkelijk authentisch konden worden. Dat, zo komt het mij voor, behoorde onze, «konstruktieve contestatie» te zijn.

(1) J. Van Houtte, *De socialisering van het recht*, in *Economisch en sociaal tijdschrift*, juni 1969, blz. 260.

(2) Etienne Pacaud, *op. cit.*, Parijs 1899, blz. 294 en op vele andere plaatsen.

(3) P.J. Verdam, *Frustratie en Overheid*, Deventer 1967, blz. 9.

(4) A. Vranckx, *Iedereen wordt geacht de wet te kennen*, in *Rechtskundig Weekblad*, 1955-56, kol. 1218.

(5) L.H.C. Hulsman, *Frustratie en justitie*, in *Overheid en frustratie*, Deventer, 1967, blz. 71.

(6) Hulsman, *op. cit.*, blz. 72.

(7) Steve Davidson, *Lessen in overleving*, Amsterdam 1968, o.m. blz. 47.

(8) H. Waline, *Droit administratif*, Parijs 1963, blz. 102.

(9) Henri Déroche, *Les Mythes administratifs*, essai de sociologie phénoménologique, Parijs 1966, blz. 176.

(10) Vgl. F. Bordewijk, *Geachte Confrère*, Amsterdam 1956, blz. 63.

(11) Maurice Blanchot, *Le Refus*, in *Le 14 juillet*, nr. 2, okt. 1958, Parijs.

RECHTSPRAAK

HOF VAN CASSATIE.

Verenigde Kamers. — 16 september 1969.

Eerste Voorzitter : M. Bayot.
Raadsheer-verslaggever : M. Nulaerts.
Advocaat-generaal : M. Dumon.
Advocaat : Mr. Struye.

Arbeidsovereenkomst (bedienden). — Beding dat het huwelijk van de bediende een einde maakt aan het contract. — Ontbindende voorwaarde zonder terugwerkende kracht. — Verenigbaar met een contract voor onbepaalde tijd. — Contractvrijheid.

In een bediendencontract is bedongen dat het huwelijk van de bediende aan de overeenkomst een einde zal maken. De rechter heeft beslist dat het wettelijk niet toegelaten is een ontbindende voorwaarde op te nemen in een bediendencontract.

De toevoeging van een ontbindende voorwaarde zonder terugwerkende kracht aan een voor onbepaalde tijd gesloten bediendencontract ontnemt niet aan een zodanig contract het karakter van overeenkomst voor onbepaalde tijd.

Geen enkele wetsbepaling — inzonderheid geen enkele bepaling van de gecoördineerde wetten op het bediendencontract, welke overigens, binnen de perken bepaald door art. 5, het principe van de vrijheid der overeenkomsten handhaven — verbiedt aan de partijen op een algemene en absolute wijze in de overeenkomst, die zij voor onbepaalde tijd sluiten of gesloten hebben, een ontbindende voorwaarde in te lassen, waarvan het vervullen een einde zal maken aan de overeenkomst indien deze tot dan toe in stand gebleven is (art. 1134 B.W.; art. 5 wet bediendencontract).

N. V. Mercator t./ Beels.

Gelet op het arrest van het Hof van 14 juni 1963 en op de bestreden sententie van de Werkrechterstraad van beroep te Brussel, kamer voor bedienden, op verwijzing op 20 januari 1967 gewezen;

Gelet op het arrest op 2 mei 1969 door de eerste kamer van het Hof geveld;

Over het eerste middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 5, 14, 15, 20, 21, 22 van de gecoördineerde wetten van 20 juli 1955 betreffende het bediendencontract, 1134, 1182, van het Burgerlijk Wetboek en 97 van de Grondwet, doordat de bestreden sententie, na in feite vastgesteld te hebben dat verweerster in dienst was geweest van eiseres als bediende vanaf 24 juni 1946, dat zij op 25 maart 1950 schriftelijk eiseres haar instemming betuigd had met een schrijven van 18 maart 1950 waarbij deze laatste haar attent erop maakte dat het in het huwelijk treden van een vrouwelijk bediende beschouwd werd als een beëindiging van het dienstcontract, en dat eiseres dienvolgens het dienstcontract als beëindigd beschouwde op 3 november 1958, wegens de verwezenlijking van het geval (huwelijk) destijds contractueel voorzien, beslist dat het niet mogelijk is een ontbindende voorwaarde op te nemen in een arbeidsovereenkomst voor bedienden van onbepaalde duur, om de reden dat « de gecoördineerde wetten terzake op beperkende wijze de modaliteiten bepalen volgens welke een arbeidsovereenkomst voor bedienden kan worden aangegaan, — op proof, — voor een bepaalde duur of voor een bepaalde onderneming, — voor onbepaalde duur, dat

bewuste wetten met opzet klaar en duidelijk op beperkende wijze bepalen hoe aan een arbeidsovereenkomst van onbepaalde duur een einde kan gesteld worden, — door opzegging, — door verbreking wegens zwaarwichtige redenen, — wegens langdurige ziekte, dat diezelfde wetten in artikel 22 elk beding, dat ertoe strekt de bediende te beroven van de aan de wettelijke opzegging verbonden voordelen of van de wettelijke opzeggingsvergoeding, als nietig beschouwen »,

daaruit afleidt dat de in de huwelijksclausule vervatte ontbindende voorwaarde nietig is en dat eiseres aan de overeenkomst tussen partijen « slechts een einde kon stellen mits betekening van de wettelijke opzegging (artikel 22 van de gecoördineerde wetten) »,

en eiseres veroordeelt verweerster een opzeggingsvergoeding gelijk aan de wedde voor negen maanden te betalen,

terwijl, eerste onderdeel, de bij de artikelen 15, 20, 21 en 22 van de gecoördineerde wetten betreffende het bediendencontract bepaalde opzeggingspermijnen en vergoedingen slechts van toepassing zijn wanneer een partij « de verbintenis verbreekt », zodat de sententie gezegde artikelen geschonden heeft door eiseres te veroordelen tot het betalen van een vergoeding uit hooft van contractbreuk,

tweede onderdeel, luidens artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek « alle overeenkomsten die wettig zijn aangegaan strekken degenen die ze hebben aangegaan tot wet »,

bovendien, krachtens artikel 5 van de wetten betreffende het bediendencontract, de partijen het recht hebben de duur van de verbintenis te bepalen, en bijgevolg in een ontbindende voorwaarde te voorzien,

de sententie dus niet, zonder deze artikelen te schenden, kon beslissen dat de tussen partijen aangegane overeenkomst, waarbij bepaald werd dat het contract een einde zou nemen bij het vervullen van de bedongen ontbindende voorwaarde, zijnde het in het huwelijk treden van verweerster, niet verbindend was voor verweerster en door haar niet moest uitgevoerd worden,

derde onderdeel, zoals door het cassatiearrest van 14 juni 1963 beslist werd, het tussen partijen gesloten contract een ontbindende voorwaarde, zonder terugwerkende kracht, inhield, en dienvolgens door het vervullen zelf van deze voorwaarde te niet ging zonder dat een wilsuitdrukking van een van de partijen of een termijn van opzegging vereist was,

terwijl, zoals eveneens door gezegd cassatiearrest beslist werd, die wijze van te niet gaan van het contract vreemd is aan de bij de artikelen 14, 18 en 20 van de gecoördineerde wetten bepaalde gevallen, zoals ook aan de bepalingen van artikel 22 van die wetten vreemd is de in het onderhavig geval bedongen ontbindende voorwaarde, zodat de sententie deze artikelen geschonden heeft door te beslissen dat zij op het onderhavig geval toepasselijk zijn,

vierde onderdeel, artikel 1182 van het Burgerlijk Wetboek de rechtsgeldigheid van de ontbindende voorwaarde in de overeenkomsten aanneemt zonder beperking of uitzondering, zodat de sententie dit artikel geschonden heeft door te beslissen dat de ontbindende voorwaarde in het kwestieus dienstcontract niet kon bedongen worden:

Overwegende dat de beslissing welke het voorwerp van het middel uitmaakt niet te verenigen is met het verwijzend arrest van 14 juni 1963;

Dat het middel hetzelfde is als het middel dat ingewilligd werd door voormeld arrest;

Dat het derhalve dient onderzocht te worden door de verenigde kamers van het Hof;

Overwegende dat uit de vaststellingen van de sententie

blijkt dat tussen partijen een arbeidsovereenkomst voor bedienden gesloten werd, waarin onder meer bepaald was dat het huwelijk van verweerster aan de overeenkomst een einde zou stellen; dat eiseres, naar de bewoordingen van de sententie, de arbeidsovereenkomst als beëindigd beschouwde op 3 november 1958 wegens de verwezenlijking van die ontbindende voorwaarde;

Overwegende dat de sententie beslist, om de in het middel overgenomen redenen, dat het niet wettelijk toegelaten is een ontbindende voorwaarde op te nemen in een arbeidsovereenkomst voor bedienden, dat de bedongen voorwaarde derhalve nietig is en dat eiseres aan de overeenkomst slechts een einde kon stellen mits betekening van de wettelijke opzegging;

Overwegende, enerzijds, dat de toevoeging van een ontbindende voorwaarde, zonder terugwerkende kracht, aan een arbeidsovereenkomst voor bedienden gesloten voor een onbepaalde tijd, aan een dergelijk contract zijn karakter van overeenkomst voor een onbepaalde tijd niet ontnemt; dat immers zolang bedoelde ontbindende voorwaarde niet vervuld is, de partijen slechts wettelijk aan het contract een einde vermogen te stellen overeenkomstig de artikelen 14, 15, 16, 18 en 21 van de op 20 juli 1955 gecoördineerde wetten betreffende het bediendencontract;

Overwegende, anderzijds, dat geen enkele wetsbepaling, inzonderheid geen enkele bepaling van bedoelde gecoördineerde wetten, welke overigens, binnen de perken bepaald door artikel 5, het principe van de vrijheid der overeenkomsten handhaven, aan de partijen op een algemene en absolute wijze verbiedt in de overeenkomst, die zij voor een onbepaalde tijd sluiten of gesloten hebben, een ontbindende voorwaarde in te lassen waarvan het vervullen een einde zal maken aan de overeenkomst indien deze tot dan toe in stand gebleven is;

Overwegende dat de sententie, door haar beslissing op de reden te steunen dat elk ontbindende voorwaarde in een bediendencontract ingelast nietig is, artikel 1134 van het Burgerlijk Wetboek en artikel 5 van gezegde gecoördineerde wetten geschonden heeft;

Dat het middel gegrond is;

Om deze redenen:

Vernietigt de bestreden sententie;

Beveelt dat van dit arrest en van dit van 2 mei 1969 melding zal gemaakt worden op de kant van de vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan; zegt dat hierover door de feitenrechter zal worden beslist;

Verwijst de zaak, beslecht door het arrest van 2 mei 1969 en door dit arrest, naar de Werkrechtensraad van beroep, kamer voor bedienden, te Gent; zegt dat dit rechtscollege zich, overeenkomstig artikel 1120 van het Gerechtelijk Wetboek, dient te voegen naar de beslissing van het Hof betreffende het op het eerste middel beslechte rechtspunt.

NOOT. — Zie, steeds in dezelfde zaak: Cass. 14 juni 1963, R.W. 1963-1964, 1413; Werkrechtensraad van beroep te Brussel, 20 januari 1967, R.W. 1966-67, 1923; Cass. 2 mei 1969, R.W. 1968-1969, 1929, met conclusie van advocaat-generaal Dumon.

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 22 mei 1969.

Eerste voorzitter: M. Bayot.

Raadsheer-verslaggever: M. Legros.

Procureur-generaal: M. Ganshof van der Meersch.

Sociale verzekeringen. — Verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering. — Klachtencommissies. — Bevoegdheid van de hoven en rechtbanken.

Naar luid van art. 51 § 1, lid 5, van de wet van 14 februari 1961 doet de instelling van de in dit artikel bedoelde rechtscolleges voor betwiste zaken geen afbreuk aan de bevoegdheid van de hoven en rechtbanken, zoals deze is bepaald in de artikelen 92 en 93 van de grondwet.

Door te beslissen dat de betwisting over een recht voortvloeiend uit de wetgeving en reglementering betreffende de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, al was het een burgerlijk recht, moet worden voorgelegd aan het bij de wet van 14 februari 1961 ingestelde rechtscollege voor betwiste zaken, tenzij de gedaagde partij de bevoegdheid van dit college betwist, heeft het bestreden arrest de bevoegdheid miskend die de grondwet en de wet aan de hoven en rechtbanken toekennen.

Nationaal Verbond van socialistische mutualiteiten t./Dechany.

Gelet op het bestreden arrest, op 17 februari 1968 door het Hof van beroep te Luik gewezen;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 92, 93 van de Grondwet, 1, 8, 17 van de wet van 25 maart 1876 houdende titel 1 van het inleidend boek van het Wetboek van burgerlijke rechtsvordering, 118 van het organiek koninklijk besluit van de ziekte- en invaliditeitsverzekering van 22 september 1955, 51, inzonderheid paragraaf 1, van de wet van 14 februari 1961 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel, 1, 13 en 25 van het koninklijk besluit van 27 februari 1961 tot regeling van de inrichting en de werking van de klachtencommissies en van de commissie van beroep inzake de verplichte verzekering tegen ziekte en invaliditeit, doordat het bestreden arrest, onder wijziging van het beroepen vonnis, de exceptie van onbevoegdheid door verweerder opgeworpen tegen de rechtsvordering van eiser inwilligt, op grond « dat bij het burgerlijk rechtscollege van gemeen recht » een rechtsvordering op grond van de wetgeving betreffende de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering pas aanhangig kan gemaakt nadat de verwerende partij voor het bijzonder rechtscollege van de wet van 1961 de exceptie van onbevoegdheid heeft opgeworpen, en dat het zich onbevoegd moet verklaren indien de rechtsvordering rechtstreeks voor hem wordt gebracht, zoals zulks ten deze het geval was,

terwijl artikel 51 van voormelde wet van 14 februari 1961, hoewel het de Koning machtigt rechtscolleges voor betwiste zaken op te richten waarvoor de geschillen kunnen worden gebracht die het vaststelt, uitdrukkelijk bepaalt dat de instelling van deze rechtscolleges « geen afbreuk doet aan de bevoegdheid van de Hoven en Rechtbanken, zoals deze is bepaald in de artikelen 92 en 93 van de Grondwet », en aldus, naast de nieuwe rechtscolleges wier oprichting het voorschrijft, de gemeenrechtelijke bevoegdheid van de rechtbanken van de rechterlijke orde laat voortbestaan, waaruit volgt dat het bestreden arrest niet, zonder voormelde bepalingen te schenden, de exceptie van onbevoegdheid van verweerder kon aannemen en overwegen dat eiser het geschil niet voor de gewone bevoegde rechtbank kon brengen indien verweerder niet

VLAAMSE JURISTEN,

ABONNEERT U OP

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

vooraf de bevoegdheid had afgewezen van de gerechten die ter uitvoering van artikel 51 van voormelde wet van 14 februari 1961 werden ingesteld :

Overwegende dat eiseres voor de feitenrechter betoogde dat de rechtsvordering tot terugbetaling van de door haar aan verweerder gestorte vergoedingen, die zij op basis van artikel 118 van het organiek koninklijk besluit van de ziekte- en invaliditeitsverzekering van 22 september 1955 had ingesteld, tot de bevoegdheid van de gewone rechtbanken behoorde ;

Overwegende dat het arrest beslist dat, aangezien deze rechtsvordering betrekking had op een recht voortvloeiend uit de wetgeving en reglementering betreffende de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, ze, in de regeling ingesteld bij artikel 51 van de wet van 14 februari 1961 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel, pas bij de gewone rechtbanken aanhangig kon worden gemaakt nadat de bevoegdheid van de krachtens de wet opgerichte rechtscollages voor betwiste zaken betwist ware geweest door de verwerende partij die voor één van deze colleges was gedagvaard ;

Overwegende dat naar luid van artikel 51, paragraaf 1, lid 5, van de wet van 14 februari 1961 de instelling van de in dit artikel bedoelde rechtscollages voor betwiste zaken geen afbreuk doet aan de bevoegdheid van de hoven en rechtbanken, zoals deze is bepaald in de artikelen 92 en 93 van de Grondwet ;

Dat door te beslissen dat de betwisting over een recht voortvloeiend uit de wetgeving en reglementering betreffende de verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, al ware het een burgerlijk recht, moet worden voorgelegd aan het bij de wet van 14 februari 1961 ingestelde rechtscollege voor betwiste zaken, tenzij dat de gedaagde partij de bevoegdheid van dit rechtscollege betwist, het arrest de bevoegdheid heeft miskend die de Grondwet en de wet aan de hoven en rechtbank toekennen ;

Dat het middel gegrond is ;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden arrest ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan ; zegt dat erover beslist zal worden door de feitenrechter ;

Verwijst de zaak naar het Hof van beroep te Brussel.

HOF VAN CASSATIE.

1e Kamer. — 12 juni 1969.

Eerste Voorzitter : M. Bayot.
Raadsheer-verslaggever : M. Busin.
Advocaat-generaal : M. Dumon.

Arbeidsovereenkomst (handarbeiders). — Gewaarborgd weekloon. — Voorwaarde. — Een maand in dienst van dezelfde onderneming. — De arbeider blijft « in dienst » tijdens ziekte.

Krachtens art. 29 § 1 van de wet op de arbeidsovereenkomst is het recht van de werkmán om van zijn werkgever ingeval van arbeidsongeschiktheid ten gevolge van ziekte of ongeval anders dan van een arbeidsongeval of van een ongeval op de weg naar of van het werk, 80 % van zijn normaal loon te ontvangen gedurende een periode van zeven dagen, afhankelijk gesteld van de voorwaarde dat de werkmán zonder onderbreking gedurende ten minste één maand in dienst van dezelfde onderneming is gebleven.

Daar de werkmán en de werkgever, naar luid van art. 28bis van genoemde wet, in geval van ziekte van de werkmán door het arbeidscontract verbonden blijven, aangezien alleen de uitvoering ervan wordt geschorst, dient hieruit afgeleid te worden dat de werkmán gedurende deze ziekte « in dienst van de onderneming » blijft in de zin van art. 29.

Fusari t./ N.V. Charbonnages du Gouffre.

Gelet op de bestreden sententie, op 12 september 1967 in laatste aanleg gewezen door de Werkrechtscraad te Charleroi, kamer voor werklieden ;

Over het middel, afgeleid uit de schending van de artikelen 28 bis, a, en 29, paragraaf 1, van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, welke artikelen respectievelijk werden ingevoegd bij de artikelen 13 van de wet van 4 maart 1954 en 17 van de wet van 10 december 1962,

doordat de bestreden sententie, na te hebben vastgesteld dat eiser op 30 augustus 1966 door verweerster als werkmán in dienst was genomen en dat hij op 28 september 1966 ziek was geworden, aan eiser zijn rechtsvordering ontzegt die ertoe strekt van verweerster betaling te bekomen van een bedrag van 1.616 frank als gewaarborgd weekloon voor vier dagen, namelijk van 30 september tot 5 oktober 1966, met de interest vanaf 5 oktober 1966, de gerechtelijke interest en de kosten, op grond dat het recht op het gewaarborgd weekloon onderworpen was aan de voorwaarde dat de werknemer op zijn minst één maand anciënniteit in de onderneming heeft, en dat deze anciënniteit van één maand vóór de aanvang van de ziekte moest bestaan, daar de gunst van de wet niet kon worden toegekend aan werklieden die pas in dienst waren genomen en geen voldoende diensten aan de onderneming hadden kunnen bewijzen,

terwijl voormeld artikel 28 bis, a, bepaalt dat bij ongeval of ziekte van de werkmán de uitvoering van het arbeidscontract geschorst is ; in het onderhavige geval deze schorsing, die op 28 september 1966 was ingegaan, niet belette dat eiser van 20 augustus 1966 tot 30 september 1966 zonder onderbreking in dienst van verweerster was gebleven, zodat de bij voormeld artikel 24, paragraaf 1, gestelde voorwaarde ten deze vervuld was, en hieruit volgt dat, aangezien de ziekte in de loop van de eerste maand was begonnen, doch de in genoemd artikel 29, paragraaf 1, bedoelde periode van zeven dagen niet volledig in deze maand was begrepen, het gewaarborgd weekloon, krachtens voormelde wettelijke bepalingen, verschuldigd was vanaf de eerste dag van de tweede maand, namelijk, ten deze, vanaf 30 september 1966 zoals eiser zulks betoogde :

Overwegende dat krachtens artikel 29, paragraaf 1, van de wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst, zoals ze onder meer is aangevuld bij de wet van 10 december 1962, het recht van de werkmán om van zijn werkgever, ingeval van arbeidsongeschiktheid ten gevolge van ziekte of ongeval anders dan van een arbeidsongeval of van een ongeval op de weg naar of van het werk, 80 t. h. van zijn normaal loon te ontvangen gedurende een periode van zeven dagen, afhankelijk is gesteld van de voorwaarde dat de werkmán zonder onderbreking ten minste één maand in dienst van dezelfde onderneming is gebleven ;

Overwegende dat daar de werkmán en de werkgever, naar luid van artikel 28 bis van genoemde wet, in geval van ziekte van eerstgenoemde door het arbeidscontract verbonden blijven, vermits alleen de uitvoering ervan is geschorst, hieruit dient te worden afgeleid dat de werkmán gedurende deze ziekte « in dienst van de onderneming » blijft in de zin van genoemd artikel 29 ;

Overwegende dat in de loop van de parlementaire voor-

bereiding van artikel 17 van de wet van 10 december 1962 dat het huidige artikel 29 van de wet op de arbeidsovereenkomst vormt, werd gepreciseerd dat de zieke werkmán in dienst van de onderneming is in de zin van deze bepaling;

Overwegende dat, door te beslissen dat eiser geen recht had op 80 t. h. van zijn normaal loon gedurende geen enkele dag dat hij ziek is geweest, omdat hij op 30 augustus 1966 in dienst van verweerster was getreden en op 28 september 1966 ziek was geworden en hij dus niet zonder onderbreking in haar dienst was gebleven, de bestreden sententie de in het middel aangeduide wettelijke bepalingen heeft geschonden;

Om die redenen,

Vernietigt de bestreden beslissing;

Beveelt dat melding van onderhavig arrest zal worden gemaakt op de kant van de bestreden beslissing;

Houdt de kosten aan; zegt dat hier over zal worden beslist door de feitenrechter;

Verwijst de zaak naar de Werkrechtssraad te Bergen, Kamer van werklieden.

NOOT. — In dezelfde zin: Arb. Kortrijk, 27 november 1964, R.W. 1964-1965, 2037, evenals de noot van A. van Mensel onder de andersluidende beslissing van Arb. Antwerpen, 25 oktober 1967, R.W. 1967-1968, 1007.

HOF VAN CASSATIE

1e Kamer. — 5 juni 1969.

Eerste voorzitter: M. Bayot.

Raadsheren-verslaggever: M. Polet.

Advocaat-generaal: M. Delange.

Verkeer. — Voorrang. — Onvoorzichtigheid van de voorrang hebbende bestuurder. — Sluit de fout van de andere bestuurder niet uit.

De verkeersvoorrang die door art. 16-1 verkeersreglement aan de van rechts komende bestuurder wordt toegekend, is onafhankelijk van de wijze waarop hij rijdt.

De omstandigheid dat hij niet voorzichtig is geweest bij het oprijden van het kruispunt, impliceert niet dat de bestuurder die de doorgang moest vrijlaten geen enkele fout heeft begaan of dat hij geenszins heeft bijgedragen tot het veroorzaken van de schade.

Frère t./ N.V. Het Belgisch Verhaal.

Gelet op het bestreden vonnis, op 28 november 1967 in hoger beroep gewezen door de rechtbank van koophandel te Brussel;

Over het middel afgeleid uit de schending van de artikelen 97 van de Grondwet, 1382, 1383 van het Burgerlijk Wetboek, 15 en 16. 1, van het koninklijk besluit van 8 april 1954 houdende algemeen reglement op de politie over het wegverkeer, zoals ze werden gewijzigd en aangevuld bij artikel 5 van het koninklijk besluit van 30 april 1963,

doordat het bestreden vonnis, hoewel het aanneemt dat eiser, op de plaats waar het ongeval zich voordeed, voorrang van rechts genoot ten opzichte van de verzekerde van verweerster, niettemin de rechtsvordering die eiser heeft ingesteld om vergoeding te bekomen van zijn schade als ongegrond verwerpt omdat eiser met een overdreven snelheid reed het kruispunt niet is opgereden met de bijzondere voorzichtigheid die artikel 15 van het verkeers-

reglement aan elke bestuurder oplegt en, diensgevolge misbruik heeft gemaakt van de voorrang,

terwijl, zo het juist is dat de voorranghebbende weggebruiker zich niettemin in elke omstandigheid moet gedragen naar de algemene regels inzake voorzichtigheid, de voorrang van doorgang nochtans onafhankelijk is van de wijze waarop de voorranghebbende bestuurder rijdt, waaruit volgt dat de bestreden beslissing, door de rechtsvordering van eiser te verwerpen onder voorwendsel dat hij misbruik heeft gemaakt van de voorrang, de regels inzake de voorrang heeft geschonden en niet wettelijk is gerechtvaardigd;

Overwegende dat het vonnis aanneemt dat eiser voorrang van rechts genoot, doch beslist, zonder deswege te worden bekritiseerd, dat deze bestuurder door het kruispunt op te rijden waar het ongeval zich heeft voorgedaan artikel 15-1 van het algemeen reglement op de politie over het wegverkeer heeft overtreden;

Overwegende dat de verkeersvoorrang die door artikel 16-1 van dit reglement aan de van rechts komende bestuurder wordt toegekend onafhankelijk is van de wijze waarop hij rijdt;

Overwegende dat, ten deze, de omstandigheid dat eiser niet voorzichtig is geweest bij het oprijden van het kruispunt niet impliceert dat de verzekerde van verweerster geen enkele fout heeft begaan of dat hij geenszins heeft bijgedragen tot het veroorzaken van de schade;

Dat hieruit volgt dat het bestreden beschikkende gedeelte niet wettelijk is gerechtvaardigd en dat het middel gegrond is;

Om die redenen,

Vernietigt het bestreden vonnis, behalve in zover het beslist dat eiser een fout heeft begaan;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de gedeeltelijk vernietigde beslissing;

Houdt de kosten aan opdat hierover zou worden beslist door de feitenrechter;

Verwijst de aldus beperkte zaak naar de Rechtbank van eerste aanleg te Nijvel, zetelende in handelszaken.

RAAD VAN STATE

7e Kamer. — 21 mei 1969.

Voorzitter: M. Declaire.

Raadsheren: de HH. Vermeulen en Baeteman.

Auditeur: M. Depondt.

Advocaat: Mr. J. Stassen.

Onderwijs. — Taalregeling in het onderwijs. — Nieuwe regeling. — Effect van het inwerking treden van een nieuwe wet. — Machtsafwending. — Geen begin van bewijs.

Het effect van het in werking treden van een nieuwe wet op rechtssituaties die zijn ontstaan onder de gelding van vroegere, door de nieuwe wet opgeheven regels, hangt af zowel van de geregelde materie als van het opzet van de nieuwe wet; een wet kan immers geweld tegen bestaande situaties reageren door aan die situaties een einde te stellen en door nieuwe regelen tot vestiging van nieuwe rechtsverhoudingen in het in aanmerking genomen domein vast te leggen.

De regelen op het gebruik der talen, ook in onderwijszaken, hebben het karakter van regelen van openbare orde; publiekrechtelijke corporaties, zoals gemeenten, mogen geen activiteit ontwikkelen, ook niet

het verstrekken van onderwijs, in strijd met absoluut bindende wettelijke voorschriften; het opzet van de wet van 30 juli 1963 is geweest een nieuwe globale regeling voor het taalgebruik in het onderwijs uit te vaardigen waardoor o.m. ook een reeks vroeger aanvaardde regelingen en daaruit gegroeide situaties — zoals b.v. de zgn. transmutatieklassen in het eentalig Nederlands taalgebied — werden opgeheven.

Artikel 30 van de gecoördineerde wetten op het lager- en bewaarschoolonderwijs doet geen benoemingsverplichting ontstaan in hoofde van de gemeente en dus zeker ook geen recht op benoeming in hoofde van een leerkracht. De onzekerheid betreffende de wettigheid van het handhaven van Franstalig kleuteronderwijs te Remersdaal levert aan de toeziende overheid een rechtens toelaatbaar motief op om, gelet op die onzekerheid, een definitieve benoeming tot dat ambt te vernietigen, ook al zou die benoeming normaal geweest zijn moest juist die onzekerheid niet hebben bestaan.

Onontvankelijk is het middel dat steunt op machtsafwendings wanneer geen begin van bewijs wordt aangevoerd.

Gemeente Remersdaal t./
Gouverneur van de provincie Limburg.

Arrest nr. 13.575.

Gezien het verzoekschrift dat op 29 juli 1966 namens de gemeente Remersdaal werd ingediend;

Gehoord het afwijkend advies van de heer Depondt, auditeur;

Overwegende dat het beroep strekt tot vernietiging van het besluit van de gouverneur van de provincie Limburg van 31 mei 1966, waarbij die overheidspersoon het besluit van de gemeenteraad van Remersdaal van 5 april 1966, houdende vaste benoeming van Thérèse Van Op Zeelandt tot gemeentelijke bewaarschoolonderwijzeres van het Franstalig regime, vernietigde;

Over de toedracht van de zaak.

Overwegende dat de gemeenteraad van Remersdaal op 18 september 1962 besliste een Franstalige kleuterklas op te richten, aanvoerende eensdeels dat 23 gezinshoofden voor hun 37 kinderen om Franstalig kleuteronderwijs hadden verzocht en anderdeels dat de gebruikelijke taal of de moedertaal van die kinderen het Frans was; dat de gemeenteraad dezelfde dag Thérèse Van Op Zeelandt voorlopig tot kleuteronderwijzeres voor die Franstalige kleuterklas benoemde; dat de gouverneur van de provincie Luik met een brief van 4 december 1962 aan het gemeentebestuur meedeelde dat beide, hiervoor vermelde gemeenteraadsbesluiten uitwerking mochten hebben; dat de rijksoverheid de werkings- en weddetolagen voor de kleuterklas voor het schooljaar 1962-1963 heeft uitgekeerd; dat de gemeente Remersdaal een wijziging onderging voor zover, eensdeels, de gemeente door het in werking treden van de wet van 8 november 1962 tot aanpassing van de administratieve grenzen aan de taalgrens, krachtens artikel 1 van voormelde wet bij de provincie Limburg werd gevoegd en daardoor in beginsel het Nederlands als bestuurstaal kreeg, en, anderdeels, voor zover het Nederlands door het in werking treden van de wet van 30 juli 1963 houdende taalregeling in het onderwijs, krachtens artikel 4 van voormelde wet in beginsel de onderwijstaal werd van de officieel en gesubsidieerde onderwijsinrichtingen van de gemeente Remersdaal, behoudens toepassing van de in artikel 6 toegestane afwijking; dat die afwijking voor

zover ze alleen maar wordt betrokken op het door deze zaak aan de orde gestelde kleuteronderwijs en in acht genomen het koninklijk besluit van 14 maart 1960 houdende toepassing van de wet van 29 mei 1959, inhoudt dat te Remersdaal een kleuterklas met het Frans als onderwijstaal mag worden opgericht indien aan een aantal voorwaarden is voldaan, met name a) indien het Frans de moedertaal of de gebruikelijke taal is van de kinderen voor wie dat onderwijs is bestemd, b) indien degene bij wie een van die kinderen woont en die voor de opvoeding ervan instaat — normaal de vader als gezinshoofd — te Remersdaal woont, c) indien ten minste 16 zulke gezinshoofden met kinderen als onder a) zijn bedoeld, om het verstrekken van Franstalig kleuteronderwijs verzoeken en zich schriftelijk verbinden hun kinderen voor dat onderwijs te laten inschrijven, d) indien is gebleken dat de woning van ieder van die 16 gezinshoofden langs de weg meer dan 4 km verwijderd is van de meest nabije kleuterschool met Frans regime die beantwoordt aan de voorkeur van het gezinshoofd voor confessioneel of niet-confessioneel onderwijs; dat krachtens artikel 17 van de wet van 30 juli 1963 een kind te Remersdaal slechts voor Franstalig kleuteronderwijs in aanmerking kan komen a) indien het gezinshoofd een verklaring voorlegt waarin hij bevestigt dat de moedertaal of de gebruikelijke taal van het kind het Frans is, b) indien de door de wet aangeduide overheden bevestigen dat die verklaring met de feiten overeenstemt; dat die door de wet aangeduide overheden kunnen zijn hetzij de gezamenlijk optredende en met elkaar akkoord gaande Nederlandstalige en Franstalige taalinspecteurs, hetzij, in geval van onenigheid van die twee ambtenaren, een bijzondere commissie, hetzij, indien het gezinshoofd zich niet bij een ongunstige beslissing van de beide taalinspecteurs of van de bijzondere commissie wil neerleggen, een bijzondere jury;

Overwegende dat na het in werking treden van voormelde wetten van 8 november 1962 en 30 juli 1963 de rijkstolagen voor de Franstalige kleuterklas van Remersdaal werden ingehouden en een onderzoek werd ingesteld om na te gaan of de nieuwe wettelijke voorwaarden voor de subsidiëring wel vervuld waren; dat, volgens het administratief dossier, de Franstalige taalinspecteur in drie verslagen — van 2 december 1963, 5 maart en 24 augustus 1964 — de mening vooropstelde dat al de voorwaarden wel vervuld waren, terwijl de Nederlandstalige taalinspecteur in een verslag van 15 mei 1964 als besluit van zijn onderzoek te kennen gaf dat de voorwaarden niet vervuld waren ten eerste omdat het Frans niet kon worden beschouwd als de werkelijke moedertaal of gebruikelijke taal van al de kinderen waarvoor gezinshoofden een verklaring in die zin hadden gedaan — de directeur van de school had overigens nagelaten daaromtrent op de verklaringen zijn oordeel te kennen te geven zoals een ministeriële instructie het voorschrijft — en ten tweede omdat een reeks gezinshoofden op minder dan 4 km afstand van de voor hen meest nabije kleuterschool met Frans taalregime woonden; dat ook de kantonale schoolinspecteur in een brief van 17 mei 1965 als zijn mening te kennen gaf dat de voorwaarden bepaald bij artikel 6 van de wet van 30 juli 1963 niet waren vervuld; dat de Minister van Nationale Opvoeding op 29 juni 1965 opdracht gaf aan de directeur-generaal van het lager onderwijs de tolagen voor de gemeentelijke lagere school van Remersdaal met Franstalig regime — waarin de kleuterklas begrepen is — toch opnieuw met terugwerking tot 1 september 1963 uit te betalen en zulks op grond van de overweging dat « de verklaring van het gezinshoofd betreffende de moedertaal of de gebruikelijke taal kracht van bewijs heeft behoudens tegenbewijs »; dat deze ministeriële beslissing van 29 juni 1965 bevestigd wordt door een nieuwe beslissing door de Minister en de Minister-Staatssecretaris van Nationale Opvoeding op 20 augustus 1965 genomen, voor zover het de schooljaren 1963-64 en 1964-65

betrof, met dien verstande evenwel dat door die twee-ministers voor het schooljaar 1965-66 een nieuw onderzoek werd bevolen om na te gaan of de door de wetgeving gestelde voorwaarden om te Remersdaal onderwijs in het Frans te verstrekken voor het schooljaar 1965-66 vervuld waren; dat een brief van 13 september 1965 namens de Minister van Nationale Opvoeding aan de gemeente Remersdaal toegezonden, doet weten « dat met ingang van 1 september 1963 de rijkstoelagen verleend worden » voor de lagere school — waarvan de kleuterklas deel uitmaakte — maar dat « de uitkering van de weddetoelagen... in onderzoek » was; dat het administratief dossier niet doet weten of die brief van 13 september 1965 geschreven werd ter uitvoering van de ministeriële beslissing van 20 juni 1965 of van die van 20 augustus 1965; dat de gegevens, verstrekt door het voor het schooljaar 1965-1966 bevolen onderzoek, niet aan de Raad van State werden medegedeeld;

Overwegende dat de gemeenteraad van Remersdaal op 5 april 1966 besloot de voorlopige benoeming van Thérèse Van Op Zeelandt in een vaste benoeming tot bewaarschoolonderwijzeres om te zetten; dat de kantonale inspecteur voor het lager onderwijs, wien de gouverneur van de provincie Limburg om advies had verzocht, met een brief van 30 april 1966 deed weten dat hij niet inzag « hoe de toestand te Remersdaal thans als normaal zou kunnen aanvaard worden » en dat hij meende « een ongunstig advies te moeten uitbrengen wat de gedane benoemingen betreft, zowel deze van Mevr. Smeets als deze van Mej. Van Op Zeelandt »; dat de adjunct-arrondissementscommissaris voor de Voerstreek met een brief van 7 mei 1966 de gouverneur een fotocopie van hogeraangehaald ministerieel schrijven van 13 september 1965 deed toekomen; dat de gouverneur met een brief van 13 mei 1966 aan de Minister van Nationale Opvoeding deed weten dat hij zich genoodzaakt zag de benoemingen van Th. Van Op Zeelandt te vernietigen « behoudens verzet vanwege Uw departement, mij (d.i. aan de gouverneur) vóór 1 juni e.k. ter kennis gebracht »; dat geen zodanig verzet door of namens de Minister aan de gouverneur werd ter kennis gebracht, zodat deze op 31 mei 1966 het bestreden besluit nam waarbij de vaste benoeming van Th. Van Op Zeelandt werd vernietigd; dat de door de gouverneur aangevoerde vernietigingsgrond wezenlijk samengevat is in volgende considerans: « overwegende dat het gemeentebestuur geen dokumenten bijbrengt waaruit blijkt dat de voorwaarden van hogervermeld artikel 6 (van de wet van 30 juni 1963) vervuld zijn om de benoeming van een Franstalige kleuteronderwijzeres in een school met Frans taalsysteem te rechtvaardigen »; dat het vernietigingsbesluit niet alleen met brieven van 2 juni 1966 aan de belanghebbende partijen ter kennis werd gebracht, maar daarvan ook mededeling werd gedaan aan de Minister van Nationale Opvoeding met een brief van 30 juni 1966 waarin volgende passus voorkomt: « De aanhechting van de gemeente Remersdaal aan de provincie Limburg en het in werking treden van de wet van 30 juli 1963 op de taalregeling in het onderwijs, hebben mijns inziens de uitwerking van gemelde raadsbeslissingen (nl. van 18 september 1962 tot oprichting van een Franse bewaarschool en tot voorlopige benoeming van Th. Van Op Zeelandt) doen eindigen op 1 september 1963 »; dat een brief van 13 juli 1966 die namens de Minister van Nationale Opvoeding aan de gouverneur was gericht, deze doet weten ten eerste dat van de vernietiging akte wordt genomen — waardoor de bedoeling van de regering om ten aanzien van het vernietigingsbesluit van de gouverneur geen gebruik te maken van de bevoegdheid omschreven in artikel 87, lid 4, van de gemeentewet, boven twijfel wordt gesteld — en ten tweede dat de door de gouverneur in de aangehaalde passus van zijn brief van 30 juni 1966 voorgestane wetsinterpretatie wordt bijgetreden:

Over de deugdelijkheid van het beroep.

Overwegende dat de verzoekende partij het bestreden vernietigingsbesluit van 31 mei 1966 onrechtmatig acht omdat de daarin aangevoerde vernietigingsgrond aangetast is door een rechtsdwaling; dat de verzoekende partij er in dat verband op wijst dat in de aangevoerde vernietigingsgrond wordt gesteld dat de rechtmatigheid van de benoeming van Th. Van Op Zeelandt afhankelijk is van de vervulling van de voorwaarden opgelegd door artikel 6 van de wet van 30 juli 1963 voor het geven van Franstalig onderwijs te Remersdaal; dat de verzoekende partij die stelling van de gouverneur onverenigbaar acht met de ware strekking van dat artikel 6, aangezien daarin alleen wordt bepaald dat aan de daarin gestelde voorwaarden moet zijn voldaan bij de stichting van een school, maar niet bij de benoeming van een leerkracht in een dergelijke school; dat de verzoekende partij verder doet gelden dat de kleuterklas reeds in 1962 was opgericht en die oprichting toen door de gouverneur van Luik niet werd vernietigd, zomin overigens als de toen eveneens besliste voorlopige benoeming van Th. Van Op Zeelandt; dat de verzoekende partij daaruit afleidt dat de gemeenteraad van Remersdaal, wanneer hij in 1966 Th. Van Op Zeelandt vast wil benoemen, niet verplicht was opnieuw na te gaan of de wettelijke vereisten om een Franse school op te richten vervuld waren; dat de gouverneur, door zulks wel te eisen en door zich daarbij ten onrechte te beroepen op artikel 6 van de wet van 30 juli 1963, de vaste benoeming van Th. Van Op Zeelandt afhankelijk heeft gesteld van een voorwaarde die door geen enkel wettelijk voorschrift is opgelegd, zodat die benoeming zonder deugdelijke rechtsgrond werd vernietigd en die vernietiging daarom op haar beurt moet vernietigd worden;

Overwegende dat de verzoekende partij als tweede annulatiegrond aanvoert het feit dat de vernietiging van de vaste benoeming van Th. Van Op Zeelandt een schending uitmaakt van het voorschrift opgenomen in artikel 30 van de bij koninklijk besluit van 20 augustus 1957 gecoördineerde wetten op het lager- en bewaarschoolonderwijs, volgens welk artikel, zoals het werd gewijzigd door de wet van 1 juli 1964, het gemeentebestuur verplicht is — althans naar de opvatting van de verzoekende partij — een voorlopig benoemde leerkracht die voldoening geeft, binnen de twee jaar een vaste benoeming te verlenen; dat de verzoekende partij erop wijst enerzijds dat Th. Van Op Zeelandt reeds bij besluit van de gemeenteraad van Remersdaal van 18 september 1962 een voorlopige benoeming als bewaarschoolonderwijzeres ontving en dat zij haar leeropdracht tot voldoening van de schooloverheid meer dan 3 jaar heeft vervuld, en anderzijds dat de Franstalige bewaarschool eveneens op 18 september 1962 regelmatig werd opgericht aangezien uit het gemeenteraadsbesluit van die datum blijkt dat 23 gezinshoofden met 37 kleuters waarvan de gebruikelijke of moedertaal het Frans was en die verder dan 4 km woonden van de meest nabijge Franstalige bewaarschool, schriftelijk om de oprichting van de kleuterklas hadden verzocht; dat de verzoekende partij verder stelt dat het in werking treden van de wetten van 8 november 1962 en 30 juli 1963 niet tot gevolg heeft dat de handhaving van de Franse bewaarschool na 1 september 1963 slechts mogelijk is indien opnieuw wordt vastgesteld dat de door artikel 6 van de wet van 30 juli 1963 gestelde voorwaarden op 1 september 1963 nog steeds zijn vervuld; dat de verzoekende partij integendeel voorhoudt dat de oprichting van de kleuterklas reeds in 1962 een gedane zaak was waarop de nieuwe wetgeving geen effect had; dat de regelmatige voortzetting na 1 september 1963 van het in 1962 aangevangen kleuteronderwijs, volgens de stelling van de verzoekende partij, medebrengt dat de leerkracht die met dat

onderwijs is belast, met name Th. Van Op Zeelandt, volgens de gewone regelen vast mocht worden benoemd; dat de verzoekende partij daaruit afleidt dat de gouverneur, door te stellen dat na 1 september 1963 opnieuw het bewijs moest worden geleverd dat de voorwaarden opgelegd door artikel 6 van de wet van 30 juli 1963 voor Franstalig kleuteronderwijs te Remersdaal waren vervuld, een rechtsdwaling heeft begaan die geleid heeft tot een schending van artikel 30 van de gecoördineerde wetten op het lager- en bewaarschoolonderwijs voor zover zij de vernietiging van de vaste benoeming van Th. Van Op Zeelandt heeft gemotiveerd; dat de verzoekende partij besluit dat de overtreding van dat artikel 30 een grond tot vernietiging van het bestreden vernietigingsbesluit van 31 mei 1966 oplevert;

Overwegende dat het effect van het in werking treden van een nieuwe wet op rechtssituaties die zijn ontstaan onder de gelding van vroegere, door de nieuwe wet opgeheven regels, afhangt zowel van de geregelde materie als van het opzet van de nieuwe wet; dat een wet, wat haar opzet betreft, immers gewild tegen bestaande situaties kan reageren door aan die situaties een einde te stellen en door nieuwe regelen tot vestiging van nieuwe rechtsverhoudingen in het in aanmerking genomen domein vast te leggen; dat, wat de geregelde materie aangaat, nieuwe voorschriften die de uitoefening van het overheidsgezag regelen, de overheid dadelijk binden terwijl bovendien voorschriften die raken aan een materie van openbare orde, eveneens dadelijk en volledig uitwerking hebben en ook inwerken op onder een vorig wettelijk regime tot stand gekomen rechtsverhoudingen;

Overwegende dat de regelen op het gebruik der talen, ook in onderwijszaken, het karakter hebben van regelen van openbare orde; dat publiekrechtelijke corporatis zoals gemeenten, geen activiteit mogen ontwikkelen, ook niet het verstrekken van onderwijs, in strijd met absoluut bindende wettelijke voorschriften; dat het opzet van de wet van 30 juli 1963 is geweest een nieuwe globale regeling voor het taalgebruik in het onderwijs uit te vaardigen waardoor o.m. ook een reeks vroeger aanvaarde regelingen en daaruit gegroeide situaties — zoals b.v. de zgn. transmutatieklassen in het eentalig Nederlands taalgebied — werden opgeheven; dat de wet van 30 juli 1963 naast opzet en materie een wet is die in het geregelde domein, het verstrekken van onderwijs, dadelijk en volledig uitwerking heeft en de geregelde activiteit volledig en met uitsluiting van de voortzetting van de toepassing van vroegere regelen beheerst, behalve waar uitdrukkelijk gestelde overgangsbepalingen bij wijze van restrictief te interpreteren afwijking de voortgezette toepassing van in beginsel opgeheven regels oplegt of mogelijk maakt;

Overwegende dat de overgangsbepalingen, die als hoofdstuk VIII in de wet van 30 juli 1963 werden opgenomen, geen voorschrift bevatten volgens hetwelk onderwijs dat vóór 1 september 1963 werd ingericht in de gemeenten bedoeld door artikel 3, 1°, van de wet — de taalgrensgemeenten waartoe Remersdaal behoort — mag worden voortgezet ook na 1 september 1963 en zulks ongeacht of de voorwaarden bepaald door artikel 6 van de wet vervuld zijn of niet; dat daaruit volgt — mede het karakter van de uitzonderingsbepaling van artikel 6 in acht genomen — dat de gemeenteraad van Remersdaal slechts geldig kon beslissen het Franstalig kleuteronderwijs na 1 september 1963 te handhaven indien die handhaving na 1 september 1963 door het vereiste aantal gezinshoofden met inachtneming van de voorwaarden bepaald door of krachtens artikel 6 van de wet van 30 juli 1963, werd aangevraagd; dat geen dergelijke aanvragen van gezinshoofden en ook geen dergelijke beslissing van de gemeente-

raad van Remersdaal in het administratief dossier is opgenomen;

Overwegende dat uit het administratief dossier ook niet blijkt dat de taalverklaringen van gezinshoofden die in september 1963 hun kinderen voor de kleuterklas deden inschrijven, aan de door of de krachtens artikel 6 en 17 gestelde voorwaarden voldoen — meer bepaald op hun juistheid bevestigd te zijn hetzij door de taalinspecteurs hetzij door de bijzondere commissie of bijzondere jury door de artikelen 17 en 18 van de wet ingesteld; dat die taalverklaringen derhalve niet in aanmerking kunnen worden genomen als impliciete, maar dan toch geldige aanvragen tot handhaving van het Franstalig kleuteronderwijs, daargelaten of zulke impliciete aanvragen in het stelsel van artikel 6 van de wet denkbaar zijn; dat de ontstentenis van geldig op hun juistheid bevestigde — en dus geldige — taalverklaringen van gezinshoofden niet wordt goed gemaakt door de hiervoor aangehaalde ministeriële beslissing van 29 mei 1965 waarbij bevel wordt gegeven de staats-toelagen voor het schooljaar 1963-64 uit te keren, aangezien de wet van 30 juli 1963 een dergelijke legalisatie van de oprichting of handhaving van een school immers niet kent; dat overigens een beslissing die genomen wordt in het kader van de wetgeving op de subsidiëring van onderwijsinstellingen, uiteraard alleen uitwerking heeft in het financiële domein, maar zonder weerslag blijft op de werking, de toepassing en de interpretatie van zuiver administratiefrechtelijke regelen die bepalen hoe overheden bestuursopdrachten mogen of moeten vervullen; dat verder aan een beslissing van de Minister in verband met de toekenning van toelagen zelfs in het domein van de toepassing van de wetgeving op de subsidiëring geen materiële rechtskracht — d.w.z. gezag van gewijsde — toekomt, aangezien die toelagen een subjectief recht in hoofde van de begunstigde onderwijsinstelling uitmaken, wat medebrengt dat, indien de Minister de toelagen weigert, de benadeelde instelling een vordering tot betaling voor de gewone rechter kan brengen, terwijl de Staat, langs zijn kant, steeds onverschuldigd toegekende en betaalde toelagen voor de gewone rechter kan terugvorderen, onder voorbehoud van de vijfjarige verjaring, dat aan de beslissing van de Minister, gelet op de materie waarop de beslissing slaat — het verschuldigd zijn van geldsommen — derhalve geen definitief karakter kan worden toegekend en het daarin besliste niet kan worden beschouwd als hebbende materiële rechtskracht in alle zaken en *erga omnes*; dat dienvolgens noch de gouverneur van Limburg — die die beslissing van 29 juni 1965 overigens niet kende, — noch de Raad van State, door de ministeriële beslissing van 29 juni 1965 gebonden zijn; dat het principieel karakter van de ministeriële beslissing van 29 juni 1965 overigens ongedaan wordt gemaakt door de nieuwe ministeriële beslissing van 20 augustus 1965 aangezien in die laatste een nieuw onderzoek naar de wettigheid van de handhaving van de Franse kleuterklas te Remersdaal wordt bevolen; dat ten slotte de Minister van Nationale Opvoeding, zoals hiervoor werd vastgesteld, in 1966 niet alleen zich niet verzette tegen de vernietiging van de benoeming van Th. Van Op Zeelandt door de gouverneur, maar de rechtsopvatting door de gouverneur verdedigd, bijtrad; dat het administratief dossier derhalve geen definitieve ministeriële beslissing doet kennen die eenieder in alle rechtssituaties zou binden, meer bepaald ook de gouverneur en de Raad van State, en die zou vaststellen dat de Franse kleuterklas overeenkomstig het bepaalde in artikel 6 van de wet van 30 juli 1963 na 1 september 1963 werd gehandhaafd; dat in het bestreden gouverneursbesluit van 31 mei 1966 derhalve geen rechtsdwaling kan worden gevonden, wanneer daarin wordt gesteld dat de gemeente Remersdaal het bewijs niet heeft voorgebracht — zoals zij diende te doen — dat de Franse kleuterklas na 1 september 1963 met naleving van de voorwaarden, opgelegd door

artikel 6 van de wet van 30 juli 1963, in stand werd gehouden;

Overwegende dat artikel 30 van de gecoördineerde wetten op het lager- en bewaarschoolonderwijs geen benoemingsverplichting in hoofde van de gemeente en dus zeker ook geen recht op benoeming in hoofde van een leerkracht doet ontstaan; dat de onzekerheid betreffende de wettigheid van het handhaven van Franstalig kleuteronderwijs te Remersdaal aan de toezienende overheid een rechtens toelaatbaar motief oplevert om, gelet op die onzekerheid een definitieve benoeming tot dat ambt te vernietigen, ook al zou die benoeming normaal geweest zijn moest juist die onzekerheid niet hebben bestaan; dat de eerste twee middelen geen deugdelijke annulatiegrond hebben opgeleverd;

Overwegende dat de verzoekende partij in een laatste middel de machtsafwending aanvoert; dat zij doet gelden dat de «gemeenteverheden van Remersdaal... de indruk hebben dat zij in botsing komen met een verzet en een systematisch onbegrip vanwege de provincieoverheden, telkens het gaat om op enigerlei wijze de wettige rechten van de Franstalige «minderheid» te eerbiedigen»; dat de verzoekende partij noch in haar verzoekschrift, noch in haar memorie van wederantwoord iets aan de hiervoor overgeschreven zin heeft toegevoegd waarin een begin van bewijs van haar «indruk» en haar beschuldiging voorkomt; dat aan het middel geen feitelijke grondslag werd gegeven en het derhalve niet ontvankelijk is.

Besluit:

Het beroep is verworpen.

HOF VAN BEROEP TE BRUSSEL

1e Kamer. — 12 november 1969.

Voorzitter: M. Maréchal.

Raadsheren: MM. Sury en Van Leckwyck.

Adv. Gen.: M. Dykmans.

Advocaten: Mrs. H. Vromán en J. Van de Castele.

Architekt. — Uitoefening van het beroep door een P.V.B.A. — Deelgenoten die geen architect zijn. — Verplichting beroep van architect persoonlijk uit te oefenen. — Vordering tot het betalen van honoraria. — Niet ontvankelijk vanwege P.V.B.A.

Een overeenkomst werd gesloten tussen een bouwheer en een P.V.B.A. voor het vervullen van al de taken van een architect bij het oprichten van een gebouw.

De P.V.B.A. bestond uit een gediplomeerd architect en uit een ander vennoot die geen gediplomeerd architect was.

De P.V.B.A. is niet ontvankelijk een vordering tot het betalen van honoraria in te stellen daar ingevolge de wet van 26 juni 1963 niemand in België het beroep van architect mag uitoefenen wanneer hij niet ingeschreven is op de tabel van de orde of een lijst van stagiaires.

Aan deze voorwaarde kan een P.V.B.A. niet voldoen.

Antwerps Bouwkundig Bureau t./ Van Camp.

Gezien de uitgifte van het vonnis gewezen op 12 maart 1968 door de rechtbank van eerste aanleg te Antwerpen, waartegen op 11 mei 1968 hoger beroep, regelmatig naar vorm en tijd, ingesteld werd;

Gezien de conclusies van partijen, inzonderheid deze waarbij geïntimeerden incidenteel beroep vormen;

Overwegende dat op 21 april 1966 een overeenkomst gesloten werd waarvan het onderwerp in artikel 1 als volgt beschreven is: «Van Camp Laurent en Willy geven opdracht aan Antwerps Bouwkundig Bureau voor het opmaken van plans, lastenboek, alsook voor de leiding der werken voor het bouwen van een appartementsgebouw met garages, welk op te richten is op hun eigendom... te Borgerhout»;

Overwegende dat geïntimeerden op 4 oktober 1966 een brief naar «Antw. Bouwkundig Bureau» stuurden waarbij zij verklaarden: «wij zullen verder van uw diensten afzien»;

Overwegende dat Antwerps Bouwkundig Bureau op 13 december 1966 de volgende rekening opmaakte:

1. Ereloon architect: 5 % op 3.275.640 =	163.782
waarvan ontvangen:	50.000
blijft:	113.782
2. Ereloon betonstudie:	10.000
3. Onkosten:	
kadastraal uittreksel:	338
7 plans bouwaanvraag:	245
10 bundels prijsvraag:	1.500
totaal:	2.083

Dat appellante, op 16 januari 1967, een dagvaarding aan geïntimeerden liet betekenen strekkende tot betaling van bovengemelde sommen, samen 125.865 frank;

Overwegende dat geïntimeerden twee middelen in eerste aanleg opwierpen, het eerste steunende op dwaling omtrent de persoon van de medecontractant, het tweede op nietigheid wegens overtreding van de voorschriften der wet van 20 februari 1939;

Overwegende dat de eerste rechter die twee middelen van de hand gewezen heeft en vervolgens de eis ongegrond heeft verklaard;

Dat appellante het vonnis aanvecht in zoverre het haar eis afwijst, terwijl geïntimeerden, bij wijze van tegenberoep, het aanvechten in zoverre het de bovenvermelde middelen verwerpt;

* * *

Overwegende dat de vraag zich voordoet of een personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid de taken kan vervullen die aan een architect te beurt vallen;

Overwegende dat artikel 8 van het door de nationale raad van de orde van architecten vastgelegd reglement van beroepsplichten (dat bindende kracht met ingang van 1 september 1967, krachtens koninklijk besluit van 5 juli 1967, verkregen heeft) bepaalt: «de uitoefening van het beroep van architect, in het kader van een vereniging, is evenwel slechts toegelaten voor zover die vereniging geen eigen rechtspersoonlijkheid bezit...»;

Overwegende dat dit reglement echter niet toepasselijk is op het litigieus contract dat vóór 1 september 1967 gesloten werd;

Overwegende dat geïntimeerden verwijzen naar het officieel tijdschrift N° 1 van 31 januari 1967 van de orde van architecten waar, onder de richtlijnen van de nationale raad voorkomt, niet vermelding (9-3-1966), dat de nationale raad «meent dat de uitoefening van het beroep van architect onder de vorm van een P.V.B.A. of een N.V. onbestaanbaar is met de controleverantwoordelijkheid die de architecten hebben overeenkomstig artikel 1792 van het burgerlijk wetboek»;

Dat deze richtlijn waarde kan hebben op tuchtrechtelijk gebied doch geenszins kan dienen om de geldigheid van de litigieuze overeenkomst te beoordelen;

Overwegende dat geen wetsbepaling de uitoefening van het beroep van architect onder de vorm van een vennootschap met beperkte aansprakelijkheid verbiedt, zoals artikel 73 van het wetboek van koophandel (gewijzigd door artikel 11 van het koninklijk besluit nr. 84 van 30 januari 1935) het bepaalt ten aanzien van de wisselagenten en de wisselagentcorrespondenten;

Overwegende dat krachtens artikel 4 van de wet van 20 februari 1939, voor het maken van plans en het nazicht van bouwwerken, waarvoor een bouwtoelating vereist is, beroep moet gedaan worden op de medewerking van een architect die, krachtens artikel 1 van dezelfde wet houder moet zijn van een wettelijk bekwaamheidsdiploma;

Dat artikel 5 van de wet van 26 juni 1963 tot instelling van een orde der architecten voorschrijft: «Niemand mag in België het beroep van architect in welke hoedanigheid ook uitoefenen als hij niet op één van de tabellen van de Orde of op een lijst van stagiairs is ingeschreven of als hij daartoe niet gemachtigd is overeenkomstig artikel 8, derde lid»;

Overwegende dat ondenkbaar is dat een vennootschap titularis van een bekwaamheidsdiploma zou zijn en als dusdanig op de tabellen van de Orde zou worden ingeschreven.

Overwegende dat uit zoëven aangehaalde wetsbepalingen blijkt dat geen geldige architectenovereenkomst kan gesloten worden met een vennootschap opgericht onder een vorm waar het de vennoten niet mogelijk is hun beroep van architect persoonlijk uit te oefenen met de waarborgen die het behalen van een diploma biedt;

Overwegende dat appellante een eenvoudig afschrift overlegt van hare oprichtingsakte alsmede van het uittreksel dat zou verschenen zijn in de bijlage tot het Belgisch Staatsblad dd. 18 november 1960 onder nummer 29884; dat, naar luid hiervan, de vennootschap opgericht werd bij notariële akte dd. 5 november 1960, tussen 1) Willy Leemans, architect, en 2) Herman Robersscheuten, zaakvoerder, met een kapitaal van 172.000 frank, met het doel: «de studie, het opmaken en uitvoeren van ontwerpen inzake bouw-, beton- en wegenwerken, het uitvoeren van alle opmetingen, plans, werken van architectuur, expertises», — en met de aanstelling als enige zaakvoerder van voornoemde Robersscheuten;

Overwegende dat deze vennootschap, om 't even of zij van burgerlijke of commerciële aard weze, onbekwaam is de taken te vervullen aan een architect bij vooraangehaalde wetsbepalingen opgedragen; dat zij immers, hoewel een harer vennoten architect is, een afzonderlijke rechtspersoon is die het beroep van architect niet kan noch mag uitoefenen;

Overwegende dat geïntimeerden de nietigverklaring van de vennootschap niet vorderen doch enkel deze van de litigieuze overeenkomst en zulks wegens strijdigheid met de openbare orde; dat echter niet vaststaat dat zij met appellante gecontracteerd hebben, vermits zij zelf beweren in dwaling te zijn gebracht daar zij gemeend hadden met architect Leemans te handelen;

Overwegende dat het in twijfel staat of de overeenkomst werkelijk met appellante gesloten werd; dat het contract als partij anderzijds «Antwerps Bouwkundig Bureel» vermeldt zonder toevoeging van de woorden «personenvennootschap met beperkte aansprakelijkheid» noch van de verkorting «P.V.B.A.»; dat het contract evenmin de hoedanigheid aanduidt van de persoon die voor Antwerps Bouwkundig Bureel ondertekent; dat overigens geen document voorgelegd wordt waar die handtekening op voorkomt; dat, op het overgelegd afschrift van het plan, als architect wordt aangeduid «Antwerps Bouwkundig Bureel — Lindenlei 62 Mortsel — Prov. Reg. Antw. Nr. 998», dus zonder handtekening en zonder vermelding van

«P.V.B.A.»; dat het lastenboek, onder artikel 1, vermeldt: «De onderneming heeft voor doel het oprichten van een appartementsgebouw met garages, volgens de hierna vermelde beschrijving en plannen opgemaakt door architect W. Leemans — Antwerps Bouwkundig Bureel, Lindenlei 62 Mortsel; dat Leemans Willy A.M. ingeschreven is, volgens de lijst der inschrijvingen einde 1967 op de tabellen van de raden van de orde van architecten, als gedomicilieerd zijnde Statielei 1 te Mortsel met bureel te Mortsel, Lindelei 62;

Overwegende derhalve dat geïntimeerden in de mening konden verkeren dat zij contracteerden met architect Leemans die onder de benaming Antwerps Bouwkundig Bureel zijn beroep ofwel persoonlijk ofwel in samenwerking met geassocieerde architecten uitoefende; dat hun brief dd. 4 oktober 1966, waarvan hoger gewag, geadresseerd is aan «Antw. Bouwkundig Bureel», zonder toevoeging van P.V.B.A.; dat deze brief gericht is aan «geachte heren», wat niet uitsluit dat zij meenden dat het «Bureel» een vereniging van architecten was;

Overwegende dat appellante geen afdoende bewijs bijbrengt dat zij, en niet architect Leemans, met geïntimeerden gecontracteerd heeft; dat, al zou zij dit bewijzen het contract geen rechtsgevolgen zou kunnen hebben daar zij de wettelijk opgelegde taken van architect niet kon noch mocht vervullen;

Overwegende, als slotsom, dat de rechtsvordering van appellante in ieder geval niet ontvankelijk is;

Om deze redenen,

Het Hof,

Gelet op artikel 24 der wet van 15 juni 1935,
Gehoord in openbare terechtzitting het strijdig advies van de heer Advocaat-generaal Dykmans,

Ontvangt de hogere beroepen;

Doet het aangevochten vonnis te niet, behoudens in zover het over de gerechtskosten uitspraak doet;

Hervormende, verklaart de rechtsvordering niet ontvankelijk;

Veroordeelt appellante tot de kosten in hoger beroep, deze van het incidenteel beroep erin begrepen.

HOF VAN BEROEP TE GENT.

3de Kamer. — 6 november 1969.

Voorzitter: M. W. Van Malleghem

Raadsheren: MM. Moerenhout en Dujardin.

Eerste-advocaat-generaal: M. C. J. Vanhoudt.

Advocaten: Mrs. Verwilghen (Dendermonde), Jan Devroe (Antwerpen), Dierkens (Gent), G. Heyvaert (Dendermonde), en De Luyck (Brussel).

1. Strafvordering. — Onopzettelijk toebrengen van letsel. — Buitenvervolginstelling. — Rechtstreekse dagvaarding op grond van artt. 418-420 S.W.B. — Niet ontvankelijkheid.
2. Verzuimdelikt (art. 422 bis - S.W.B.). — Geneeskundige aansprakelijkheid. — Geen onthouding of weigering van hulpverlening. — Eventuele niet onmiddellijke aanwending van gepaste middelen. — Gelijktelling met eventuele schuldige nalatigheid bij de geneeskundige behandeling. — Ontduiking van de buitenvervolginstelling wegens onopzettelijk toebrengen van letsel.

1. Wanneer de verdachten — in casu geneesheren — bij beschikking van het onderzoeksgerecht buiten vervolging werden gesteld wegens het hun ten laste gelegd

wanbedrijf van onopzettelijk veroorzaakte lichamelijke letsels (artt. 418-420 S.W.B.), en deze beschikking in kracht van gewijsde is gegaan, kan de strafvordering nog enkel hervat worden ingeval nieuwe bezwaren gerezen zijn, en kan het gerechtelijk strafonderzoek in dat verband uitsluitend op vordering van het openbaar ministerie worden hernomen. De rechtstreekse dagvaarding vóór de correctionele rechtbank van zelfde beklagden ten verzoeken van het slachtoffer en van zijn rechthebbenden op grond van dezelfde feiten van onopzettelijk toegebracht letsel miskent het gezag van het gerechtelijk gewijsde verbonden aan de beschikking tot buitenvervolginstelling, en is derhalve niet ontvankelijk.

2. Nu zelfs beklagden bovendien vervolgd worden wegens verzuimdelikt (art. 422bis - S.W.B.), wanbedrijf over hetwelk de beschikking tot buitenvervolginstelling van het onderzoeksgerecht geen uitspraak deed, is de rechtstreekse dagvaarding van beklagden uit dien hoofde principiële wel ontvankelijk.

Doch, waar in zake geen sprake kan zijn van enige onthouding of weigering van hulpverlening, maar het verzuimdelikt er eigenlijk op neerkomt aan de behandelende geneesheren een gebrek aan vooruitzicht of voorzorg ten laste te leggen wegens het niet onmiddellijk aanwenden van de gepaste middelen bij de geneeskundige behandeling, is de wegens verzuimdelikt ingestelde strafvordering ten slotte een ontduiking van de buitenvervolginstelling verleend door het onderzoeksgerecht wegens het onopzettelijk, door gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg, toebrengen van letsel.

In zake O.M., B.P. Landsbond der Christelijke Mutualiteiten, en rechtstreeks dagende partijen Van Lierde, Roland en anderen t./ Drs. X... en T....

.....
verdacht van : te Aalst op 16, 17 en 18-11-1963, beiden :
— Bij gebrek aan voorzichtigheid of voorzorg, maar zonder het oogmerk om de persoon van een ander aan te randen onopzettelijk slagen en verwondingen te hebben veroorzaakt aan Van Lierde Roland ; art. 418 SWB ;

— Verzuimd te hebben hulp te verlenen of te verschaffen aan Van Lierde Roland, die in groot gevaar verkeerde, wanneer zij zelf diens toestand hebben vastgesteld, en dat zij, zonder ernstig gevaar voor zichzelf of voor anderen konden helpen ; art. 422bis SWB ;

Nadat beide zaken werden samengevoegd,
werden de beklagden niet schuldig verklaard aan het feit art. 422 bis, minstens twijfel bestaande die de beklagden ten goede moet komen, en werden, op tegenspraak,

Op strafrechtelijk gebied :

Beide beklagden verzonden van het vervolg zonder kosten ;

Werd gezegd dat de kosten aan de zijde van het Openbaar Ministerie gevallen ten laste van de Staat zullen blijven ;

Werd de rechtstreekse dagvaarding onontvankelijk verklaard voor zover zij op art. 418 en 420 van het Strafwetboek berust ;

Op burgerlijk gebied :

Verklaarde de rechtbank zich onbevoegd om te kennen over de eis van de burgerlijke partij de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten en werd gezegd dat hijzelf de kosten van zijn stelling zal dienen te dragen ;

Verklaarde de rechtbank zich eveneens onbevoegd om

te kennen over de eis van de burgerlijke partijen op rechtstreekse dagvaarding voor zover deze gesteund is op art. 422 bis van het Strafwetboek ;

Werd de eis van de burgerlijke partijen op rechtstreekse dagvaarding onontvankelijk verklaard voor zover deze gesteund is op artikelen 418 en 420 van het Strafwetboek ;

Werd gezegd dat de burgerlijke partijen op rechtstreekse dagvaarding zelf de kosten van hun stelling zullen dienen te dragen ;

Bij vonnis der rechtbank van eerste aanleg te Dendermonde, correctionele Kamer met drie Rechters, gedagtekend 10 september 1969, waarvan het Openbaar Ministerie tegen X en Y enkel ten opzichte van de strafvervolgung wegens inbreuk op art. 422 bis van het Strafwetboek, op 13 september 1969, de burgerlijke partijen Van Lierde Roland, Van Lierde Oscar, en Coppens Germaine, op 15 september 1969, en de burgerlijke partij de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten, op 15 september 1969, hoger beroep hebben ingesteld ;

Gehoord de heer Raadsheer Dujardin in zijn verslag gedaan ter openbare terechtzitting ;

Geoord in zijn vordering de heer Vanhoudt, Eerste-advocaat-generaal ;

Gehoord de beklagden en tevens rechtstreeks gedaagden, in hun middelen van verdediging, — X..., bijgestaan door Meester R. Dierkens, advocaat te Gent, en Meester G. Heyvaert, advocaat te Dendermonde ; — Y..., bijgestaan door Meester De Luyck, advocaat te Brussel ;

Gehoord de burgerlijke partijen op rechtstreekse dagvaarding Van Lierde Roland, Van Lierde Oscar en Coppens Germaine, alsmede de burgerlijke partij de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten, in hun eisen, — Van Lierde Roland, Van Lierde Oscar en Coppens Germaine, bij monde van Meester Verwilghen, advocaat te Dendermonde, houder der stukken : — de Landsbond der Christelijke Mutualiteiten, bij monde van Meester Devroe, advocaat te Antwerpen, houder der stukken ;

— dit alles in het Nederlands ;

Overwegende dat het Openbaar Ministerie, alsmede de burgerlijke partijen, tijdig en in rechtsgeldige vorm, hoger beroep hebben ingesteld ;

Overwegende dat de eerste rechter, — na doelmatige voeging van de beide zaken —, terecht heeft aanvaard dat de vordering van de rechtstreekse dagvaarding niet ontvankelijk is, in zover zij gesteund is op de beweerde inbreuk van artikel 418-420 S.W.B. ;

dat immers de Raadkamer bij beschikking van 20 mei 1969 beslist heeft dat er geen grond tot vervolging is lastens de beide beklagden voor wat deze telastelegging betreft, en, op beroep, de Kamer van Inbeschuldigingstelling dd. 18 juni 1969 heeft beslist dat er geen bezwaren voorhanden zijn in hoofde van de beide beklagden wegens deze zelfde telastelegging ;

Overwegende dat het gezag van het gewijsde verbonden aan laatstgenoemde beschikking van buitenvervolginstelling, niet meer toelaat de rechtsvervolgung te hervatten, bijaldien geen nieuwe bezwaren oprijzen ; dat voor het geval zich nieuwe bezwaren voordoen, het onderzoek kan worden heropend, doch uitsluitend op vordering van het Openbaar Ministerie ;

Overwegende derhalve dat enkel nog te onderzoeken valt of de telastelegging gesteund op artikel 422 bis SWB, in hoofde van de beklagden, al dan niet bewezen is ;

Overwegende dat kwetsiefs misdrijf het bewuste en moedwillige verzuim voorziet van de hulpverlening of van de hulpverschaffing aan een in groot gevaar verkerend persoon ;

Overwegende dat terzake, uit de menigvuldige gegevens van de zaak, voldoende is gebleken dat de beide beklagden, in hun hoedanigheid van geneesheer, Van Lierde Roland van bij de eerste dag van zijn opneming in het hosi-

taal te Aalst, onderzocht hebben, behandeld hebben, en verder geobserveerd hebben ;

dat dus van enige onthouding of weigering van hulpverlening eenvoudigweg geen sprake is ;

Overwegende weilswaar dat de medicale behandeling geschiedde naar aanleiding van een diagnose van schedelbreuk, die achteraf verkeerd bleek te zijn ;

dat waar derhalve gebeurlijk zou kunnen worden gezegd dat de eerste behandeling niet helemaal aangepast is geweest aan de aard van de eigenlijke letsels van de patiënt (= letsels van het cervicaal merg), zulks evenwel niets afdoet noch van de vaststelling dat er wel degelijk behandeling is geweest, noch van het feit dat de beklaagden zich geenszins vrijwillig onthouden hebben van de geneeskundige zorgen die zij meenden te moeten verstrekken op basis van de eerste diagnose ;

Overwegende dat twee van de aangestelde deskundigen, nl. Dr. Van Gehuchten en Dr. Glorieux, van oordeel zijn dat eens dat de tetraplegie werd gediagnosticeerd, in de avond van 17-11-1963 of in daarop volgende morgen, aanstonds had moeten overgegaan zijn geworden tot volgende verrichtingen :

- 1) radiologisch onderzoek ;
- 2) aanpassing van een steunapparaat ;
- 3) dringende overbrenging naar het Academisch Ziekenhuis te Gent ;

dat ze er evenwel onmiddellijk aan toevoegen dat « nochtans rekening moet worden gehouden met de hoogst ernstige toestand van Van Lierde op 18 november in de morgen », en met de mortaliteit van « zulkdanige zware letsels » die « circa zestig procent bereikt » ;

dat de derde expert, Dr. Ectors, akkoord gaat met het verslag, behalve op volgende punten :

- 1) « Hij is de mening toegedaan, dat zelfs na vaststelling van de diagnose van tetraplegie, een onmiddellijk radiologisch onderzoek niet dringend was » ;
- 2) « Hij had het doorzenden van de patiënt naar het Academisch Ziekenhuis nooit toegelaten » ;
- 3) « Hij had de patiënt te bed gelaten, zonder spalk, en een streng toezicht uitgeoefend op de ademhaling » ;

Overwegende dat, zonder stelling te nemen nopens deze blijkbaar essentiële meningsverschillen onder gezaghebbende deskundigen zelf, het maar al te evident is, dat — los van het vaststaande feit van de hulpverlening —, bij loutere veronderstelling, toch, een fout aanvaarden in hoofde van de handelende geneesheren, wegens een gebeurlijke niet-onmiddellijke aanwending van de gepaste middelen, erop zou neerkomen een gebrek aan vooruitzicht of voorzorg ten laste te leggen van beklaagden, hetgeen zou leiden tot de omzeiling van de hoger vermelde beschikking van de Kamer van Inbeschuldigingstelling ;

dat immers niet wordt ingezien hoe, — juridisch beslecht zijnde dat geen onopzettelijke letsels of verwondingen werden veroorzaakt bij enig gebrek aan vooruitzicht of voorzorg, — toch nog enige schuldige nalatigheid in de behandeling zou kunnen weerhouden worden ;

Overwegende dat de eerste rechter terecht de beklaagden heeft ontslagen van de rechtsvervolgning voor het feit omschreven onder artikel 422 bis S.W.B., en, eveneens terecht, gelet op de verleende uitspraak, zich onbevoegd heeft verklaard om kennis te nemen van de eisen van de burgerlijke partijen, voor zover deze gesteund zijn op de betichting van voormeld artikel ;

Op deze gronden,
Het hof,

rechtdoende op tegenspraak ;

Gelet op de wetbepalingen door de eerste rechter ingeroepen, en daarenboven op artikel 24 van de wet van 15 juni 1935 en artikel 211 van het Wetboek van Strafvordering, al deze wetbepalingen door de heer Voorzitter ter terechtzitting van heden aangeduid ;

Ontvangt de hogere beroepen en erover beslissende :

Bevestigt het bestreden vonnis in al zijn schikkingen ;
Legt de kosten van de aanleg, gevallen aan de zijde van het Openbaar Ministerie, ten laste van de Staat ;

Verstaat dat de burgerlijke partijen hun eigen kosten van de aanleg zelf zullen dragen.

RECHTBANK VAN KOOPHANDEL TE ANTWERPEN.

5e Kamer. — 18 december 1969.

Voorzitter : M. A. Deckers.

Referendaris : M. A. van Gelder.

Advocaten : Mrs. J. Dauwe, M. Tytgat, R. Dobson loco
J. Coens, R. Roland.

Verzekering. — Binnenvaart. — Rotterdamse beurscaspolis. — Internationaal privaatrecht. — Toepasselijke wetgeving. — Verzwaring van het risico. — Grove schuld (wet van 11 juni 1874, art. 31 en 16).

1. *Het feit dat een verzekerde een « Rotterdamse beurscaspolis » heeft onderschreven, impliceert niet dat op de verzekeringsovereenkomst de Nederlandse wet als dusdanig moet worden toegepast. Krachtens het beginsel van de wilsautonomie moet onderzocht worden welke wetgeving partijen op hun contractuele verhouding hebben willen toepasselijk maken. In casu is dit de « lex loci contractus », zijnde de Belgische wetgeving, onder voorbehoud van de Nederlandse wetbepalingen, waarnaar uitdrukkelijk in de polis verwezen wordt, dit dan echter weer onder voorbehoud van de Belgische internationale openbare orde.*
2. *Verzwaring van het risico, in de zin van art. 31 van de wet van 11 juni 1884, stelt een duurzame toestand voorop. Deze toestand is er niet, wanneer een binnenschip gedurende een betrekkelijk korte tijdsperiode onvoldoende bemand vaart. Dit zou enkel gebeurlijk kunnen beschouwd worden als een voorbijgaande en toevallige verzwaring, die mogelijk onder de toepassing kan vallen van art. 16 van dezelfde wet. (grove schuld van de verzekerde).*
3. *In casu dient er niet onderzocht te worden of het varen met een onvoldoende bemanning door de schipper-eigenaar een grove schuld uitmaakt in de zin van art. 16 van de wet van 11 juni 1874, daar het causaal verband tussen deze schuld en de aanvaring niet bewezen is.*

van Stappen t./ van Steen
van Steen t./ N.V. La Brabançonne e.a.

Gelet op de geregistreerde dagvaarding, in de zaak A. R. 90.885 betekend op 29 december 1967 ;

Gelet op het tussenvonnissen van de 1e Kamer dezer Rechtbank, geveld op 9 januari 1969 ;

Gelet op de geregistreerde dagvaarding in vrijwaring, A. R. 2235, betekend op 14 maart 1969 ;

Overwegende dat beide zaken samenhangen en dienen gevoegd te worden ;

I. Voorwerp van de vorderingen.

Overwegende dat de dagvaarding in de zaak A. R. 29 december 1967 de betaling beoogt van een met interesten en kosten te vermeerderen bedrag van 95.209,- fr., schade die eiser zegt geleden te hebben door het feit dat zijn schip « Vano » op 9 september 1967 in het zesde Havendok te Antwerpen, varend onder zijn reglementaire oever, aangevaren en beschadigd werd door de aan verweerder behorende schepen « Frank » en « Martin » ;

Overwegende dat ter gelegenheid van deze aanvaring, de « Martin » eveneens beschadigd werd en zijn eigenaar een tegenvordering instelt ten belope van 124.737,- fr., vermeerderd met intresten en kosten ;

Overwegende dat door het hierboven vermelde tussenvonnis, Kapitein Spreutels als deskundige werd aangesteld om zijn advies te geven nopens de oorzaken en omstandigheden van de aanvaring ;

Overwegende dat de « Martin » en de « Frank » bij verschillende verzekeraars verzekerd zijn en eiser in vrijwaring, in zijn hoedanigheid van eigenaar van de « Frank », de verzekeraars van de aansprakelijkheid van dit laatste schip in vrijwaring roept daar dezen elke tussenkomst zouden weigeren ; (A.R. 2235).

II. Deskundig onderzoek.

Overwegende dat de schepen « Frank » en « Martin », gekoppeld, de « Frank » aan stuurboord en de « Martin » aan bakboord, op 9 september 1967 op weg waren van nr. 51 der dokken naar kaai 364 ;

Overwegende dat deze laatste kade in het Graandok ligt, links achter gezien vanuit de ingang van het Graandok ;

Overwegende dat schipper van Steen alleen aan boord was van de « Frank », terwijl zijn vrouw en zijn schoonbroer aan boord van de « Martin » waren ;

Overwegende dat het koppel, komende van dok A in de richting van kaai 372 voer (linker ingangshoek van het Graandok) en met een brede bocht over stuurboord het Graandok wilde invaren aan de bakboordzijde, dicht bij kaai 372, klaarblijkelijk om de kortste weg naar de meerplaats te volgen ;

Overwegende dat schipper Van Steen toegeeft dat hij op 5 à 10 m van kade 372 kwam ;

Overwegende dat hij dan de « Vano » zag afkomen ;

Overwegende dat de « Vano » vertrokken was van tussen kade 356 en 358, gelegen achteraan rechts in het Graandok, gezien vanuit de ingang, en naar stuurboord in de richting van kaai 372 voer om zo spoedig mogelijk zijn stuurboordzijde te bereiken en het Graandok te verlaten, zijn stuurboordwal houdend ;

Overwegende dat de schipper van de « Vano » zegt dat hij het koppel bemerkte vanop een 150 m afstand, dacht dat dit naar het zevende havendok zou varen en hij daarom vertrage om het door te laten ;

Overwegende dat het koppel echter over stuurboord draaide en het Graandok onder zijn verkeerde wal kwam ingevaren ;

Overwegende dat de opvarenden van het koppel zeggen nog getracht te hebben naar stuurboord uit te wijken terwijl de schipper van de « Vano » zegt achteruit gewerkt te hebben, doch alleszins de « Vano » op bakboord voorboeg aangevaren werd door de steven van de « Martin » ;

Overwegende dat de aanvaring plaats had op een tiental meter dwarse afstand van kaai 372, ter hoogte van de ingang van het Graandok ;

Overwegende dat de deskundige heeft nagegaan dat twee zeeschepen en verschillende binnenschepen aan de Graanpier (tussen Zesde havendok en Graandok) gemeerd lagen zodat er geen zicht mogelijk was vanuit het Graandok naar het Zesde Havendok en omgekeerd ;

Overwegende dat de monding van het Graandok 116 m breed is en het gelijktijdig in- en uitvaren van verscheidene schepen toelaat, zelfs als er schepen op nr. 354 (ingang rechts) liggen ;

Overwegende dat de expert aanneemt dat de schepen elkaar toch vanop voldoende afstand zagen om nog een aanvaring te kunnen vermijden ;

Overwegende dat het koppel, dat de « Vano » opmerkte die reeds stuurboord was en langs zijn stuurboordwal het Graandok wilde verlaten, tijdig stuurboord had moeten

uithouden om meer onder zijn reglementaire wal het Graandok in te varen ;

Overwegende dat de expert terecht de stelling van Van Steen verwerpt, als zou het de gewoonte zijn het Graandok onder de verkeerde wal in te varen ;

Overwegende dat het klaarblijkelijk is, zoals trouwens uit de verklaring van de schipperin blijkt, dat het koppel de rechte weg naar kaai 364 volgde ;

Overwegende dat de expert het verstandig acht dat de invarende schepen niet vlak bij kaai 354 het Graandok zouden invaren, waar ze weinig of geen zicht hebben, doch dit geenszins inhoudt dat ze daarom uiterst bakboord moeten gaan houden, daar ze rekening moeten houden met de schepen die het Graandok reglementair willen verlaten ;

Overwegende dat de gewoonte waarvan verweerder op hoofdeis gewaagt, zelfs zo ze zou bestaan, strijdig met de wettelijke voorschriften zou zijn en trouwens geregeld gevaarlijke situaties zou scheppen ;

Overwegende dat verder vaststaat dat er aan boord van de gekoppelde schepen geen uitkijk werd gehouden ;

Overwegende dat schipper van Steen aan het roer van de « Frank » stond, zijn vrouw aan het roer van de « Martin », terwijl zijn schoonbroer op het achterschip van dit laatste schip was ;

Overwegende dat de deskundige het niet plaatsen van een uitkijk beschouwt als een nalatigheid, die mogelijk een nadelige invloed heeft gehad op de manoeuvres van de gekoppelde schepen en enigszins bijgedragen heeft tot het ontstaan van de aanvaring ;

Overwegende dat de expert alle betrokken schepen verwijt geen enkel geluidsein te hebben gegeven, hoewel dergelijke seinen wellicht het ongeval hadden kunnen helpen voorkomen ;

Overwegende dat de deskundige besluit dat de aanvaring praktisch uitsluitend te wijten is aan de gekoppelde schepen, die zonder enige noodzaak langs de verkeerde oever het Graandok invoeren, zonder uitkijk noch geluidsseinen, zonder vaart te verminderen en dan laattijdig naar stuurboord uitweken ;

Overwegende dat de « Vano » geen geluidsseinen gaf doch de deskundige deze tekortkoming van zeer gering belang acht in verhouding tot de menigvuldige grove fouten, begaan door de gekoppelde schepen, zodat hij meent dat deze laatsten alleen aansprakelijk moeten gesteld worden ;

III. Ten gronde.

Overwegende dat de gekoppelde schepen zich ten onrechte beroepen op art. 201 bis van het Algemeen Scheepvaartreglement ;

Overwegende dat de « Vano » reglementair voer en zijn vaarwijze geenszins als roekeloos of foutief kan beschouwd worden ;

Overwegende dat het hier geenszins gaat om een schipper die koppig en met alle geweld zijn reglementaire oever wil aanhouden en moedwillig een aanvaring veroorzaakt die hij had kunnen vermijden, maar eiser zeer terecht kon en moest aannemen dat de gekoppelde schepen, gezien hun strekking en de plaats waar ze aanvankelijk lagen, in de richting van het zevende havendok gingen blijven varen ;

Overwegende dat de « Vano », die geen grote snelheid had, onmiddellijk het nodige deed om achteruit te slaan ;

Overwegende dat de afwezigheid van geluidsseinen in hoofde van de « Vano » geen causaal verband heeft met de aanvaring, daar de betrokken schepen elkaar zagen en merkten wat ze deden ;

Overwegende dat het niet uitgesloten, doch ook niet zeker is, dat de « Vano » bakboord had kunnen uitwijken, indien de gekoppelde schepen tijdig een bakboordsignaal zouden gegeven hebben ;

Overwegende dat het feit dat op de gekoppelde schepen

geen uitkijk werd gehouden, zeer waarschijnlijk geen causaal verband heeft met de aanvaring en dergelijk causaal verband alleszins niet bewezen is;

Overwegende dat de schepen elkaar gezien hadden en zelfs indien dit wegens een uitkijk enkele sekonden vroeger zou gebeurd zijn, geenszins vaststaat dat de feiten anders zouden verlopen zijn;

Overwegende dat de engigé vastaande en volkomen bewezen oorzaak van de aanvaring is, het feit dat de gekoppelde schepen onder hun verkeerde oever het Graandok invoeren;

Overwegende dat verweerder op hoofdeis, als eigenaar van de gekoppelde schepen, dan ook verplicht is de schade van eiser op hoofdeis te vergoeden;

Overwegende dat de gekoppelde schepen klaarblijkelijk gezamenlijk tegenover eiser dezelfde fout begingen;

Overwegende, dat de bedragen in se niet betwist worden en verweerder op hoofdeis dan ook dient veroordeeld te worden om aan eiser op hoofdeis het met intresten en kosten te vermeederen bedrag van 95.209,- fr. te betalen;

Overwegende dat de tegeneis, uitgaande van verweerder, eiser op tegeneis in zijn hoedanigheid van eigenaar van de « Martin » dient te worden afgewezen;

IV. Vordering in vrijwaring.

Overwegende dat de schepen « Frank » en « Martin », wat de aansprakelijkheid betreft, niet bij dezelfde verzekeraars verzekerd zijn en de verzekeraars van de « Frank » van oordeel zijn dat zij niet tot tussenkomst gehouden zijn;

Overwegende dat er twee gekoppelde schepen samen dezelfde fout begingen en de « Vano », indien de gekoppelde schepen aan twee verschillende eigenaars zouden behoord hebben, — quod non —, het geheel van zijn schade van elk der twee eigenaars zou hebben kunnen vorderen;

Overwegende dat die twee eigenaars onderling, elk voor de helft in de schade van de derde zouden moeten bijdragen;

Overwegende dat normaliter de respectieve verzekeraars van de « Frank » en de « Martin » elk voor de helft zouden bijdragen tot de aan de eigenaars van de « Vano » verschuldigde vergoeding;

Overwegende dat verweersters in vrijwaring volgende middelen en argumenten opwerpen:

— Provincial Insurance Company heeft het risico niet onderschreven maar wel de Provinciale Verzekeringsmaatschappij, die verklaart vrijwillig te verschijnen;

— De verzekeraars zijn van tussenkomst ontslagen wegens verzware van het risico door varen met onvolgende bemanning, (art. 31 van de wet op de Verzekeringen van 11 juni 1874), minstens, wegens zware fout van de verzekerde; (art. 16 van dezelfde wet), evenals volgens art. 205 van de Zeewet;

A. Nederlandse of Belgische Wet?

Overwegende dat volgens eiser in vrijwaring, de Nederlandse wet toepasselijk is op de betwistingen waartoe de polis aanleiding zou geven;

Overwegende dat de polis een Nederlandse Beurs-Casco-polis voor de binnenvaart 1959 is;

Overwegende dat hij afgesloten werd te Antwerpen;

Overwegende dat de polis, wat de territoriale bevoegdheid betreft, naar de Rechtbank te Antwerpen verwijst; (clausules 59 en 60);

Overwegende dat de polis uiteraard meerdere verwijzingen bevat naar bepaalde Nederlandse wetsartikelen, doch niet zegt dat de Nederlandse Wet als dusdanig toepasselijk is;

Overwegende dat wat de toepasselijke wetgeving betreft, de overeenkomsten onderworpen zijn aan het principe van

de wilsautonomie; (cfr. Mulder, *Nederlandsch Internationaal Privaatrecht*, uitg. 1947, blz. 83; L. De Vos, *Le problème des Conflicts de Lois*, N° 531-551, en 614-617);

Overwegende dat bepaalde type-polissen gekozen worden om redenen van louter conventionele aard doch geenszins met het inzicht een bepaalde wetgeving toepasselijk te stellen;

Overwegende dat de keuze van de Beurs-Casco-polis van Rotterdam derhalve op zichzelf het bewijs niet levert dat partijen het voornemen hadden hun gebeurlijke geschillen aan de Nederlandse wet te onderwerpen;

Overwegende dat zelfs wanneer dergelijke type-polis terloops verwijst naar één of ander artikel van de Nederlandse wetgeving, — om het in de polis geheel of ten dele over te nemen of in te lassen of om ervan af te wijken, — zulks evenmin een doorslaggevend vermoeden schept dat partijen zodoende ook voor het geheel van hun verhouding deze wetgeving gekozen hebben;

Overwegende dat de polis in België werd ondertekend, impliciet de territoriale bevoegdheid van een Belgische Rechtbank aanwijst, een in België te boek gesteld schip betreft, afgesloten werd langs een Belgische makelaar en de verzekerde in België woont;

Overwegende dat dit geheel van samenlopende elementen het vermoeden bekrachtigt dat partijen geenszins hebben willen afwijken van de « lex loci contractus »;

Overwegende dat dit vanzelfsprekend niet wegneemt dat de rechter de Nederlandse wet zal moeten toepassen op de bepaalde punten waar partijen ernaar verwezen hebben, dit onder voorbehoud van de Belgische internationale openbare orde; (H.V.B.) Brussel 8-5-1968, « Angèle », R.H.A. 1968, 232)

B. Verzwaring van het risico?

Overwegende dat eiser in vrijwaring in antwoord op deze opwerping van verweersters in vrijwaring verwijst naar clausules 38-39 van de polis, waarin staat dat de verzekeraar zich niet mag beroepen op art. 251 W.V.K., tenzij de Rechter mocht oordelen, dat bij juiste kennis van zaken de verzekering wel of niet op gelijke voorwaarden zou zijn aangegaan;

Overwegende dat art. 251 van het Nederlandse Wetboek van Koophandel als volgt luidt:

« Alle verkeerde of onwaarachtige opgaven of alle verwijzing van aan de verzekerde bekende omstandigheden, hoezeer te goeder trouw aan diens zijde hebbende plaats gehad, welke van dien aard zijn, dat de overeenkomst niet, of niet onder dezelfde voorwaarden zoude zijn gesloten, indien de verzekeraar van den waren staat der zaak had kennis gedragen, maakt de verzekering nietig. »

Overwegende dat deze bepaling klaarblijkelijk slaat op de verwijzing bij het afsluiten van de overeenkomst, doch geen verzaking inhoudt van het inroepen van de verzwaring van het risico; (cfr. Wet van 11-6-1874 art. 9; zie ook Dorhout Mees, *Het Verzekeringsrecht in België en Nederland*, blz. 50-51)

Overwegende dat verweester in vrijwaring zich niet op de verzwijging beroept, doch wel op de verzwaring van het risico;

Overwegende dat art. 31, eerste lid van de Belgische Wet van 11-6-1874 luidt: « De verplichtingen van de verzekeraar eindigen wanneer een daad van de verzekerde de risico's door het veranderen van een essentiële omstandigheid wijzigt, of ze zodanig verzwart dat, had de nieuwe toestand bestaan op het ogenblik van de overeenkomst, de verzekeraar niet of alleen tegen andere voorwaarden zou toegestemd hebben. »

Overwegende dat de Nederlandse Wet geen wettekst met dezelfde draagwijdte kent; (cfr. Dorhout Mees, op cit., blz. 51-54; R.A. Havekorn van Rijsewijk, *Assuratietermen en Wetsartikelen*, uitg. 1963, p. 223; Kluwer's As-

surantieboek, blz. 19).

Overwegende dat echter in casu moet onderzocht worden of er volgens Belgisch recht verzware van het risico bestaat;

Overwegende dat een onderscheid moet gemaakt worden tussen verzware van het risico enerzijds, en schuld van de verzekerde anderzijds;

Overwegende dat in het raam van art. 31, de verzware van het risico uiteraard veronderstelt dat die verzware duurzaam is, permanent of minstens langdurig;

Overwegende dat een voorbijgaande en toevallige verzware een schuld van de verzekerde kan uitmaken, die voor de verzekeraar kan worden ingeroepen als de Wet (art. 16) en/of de polis hem in dergelijk geval van zijn verplichting tot dekking ontslaat; (zie desbetreffend: Van Ryn, Principes de droit commercial, IV, N° 2446; S. Frédéricq, Overzicht van rechtspraak (1965-1968) Verzekeringen, T.P.R. 1969, N° 22;

« De verzware, voorzien in art. 31, en de bekendmaking ervan, hebben betrekking op een permanente wijziging van de toestand, die goed moet onderscheiden worden van de tijdelijke verzware die uit de zware fout voortspuit en gelijk te stellen is met het opzettelijk verweken van het schadegeval. »; Les Nouvelles, Droit commercial, T.V., Les Assurances, N° 1147 e.v.; Cass. 22-2-1940, Bull. Ass. 202, Rb. Brussel 10-3-1942, Bull. Ass. 241; Luik, 3-12-1952, Pas. 1954, II, 55-61; Gent, 3-7-1954, Bull. Ass. 725; Brussel, 18-2-1954, R.G.A.R. 1955, 5643; Luik, 20-6-1958, Bull. Ass. 1959-227, enz.)

Overwegende dat de « Frank » onvoldoende bemand van nr. 51 naar nr. 364 der dokken voer, wat voorzeker geen bestendige wijziging van het aanvankelijk verzekerde risico insluit;

Overwegende dat men inderdaad niet kan veronderstellen dat de eigenaar van de « Frank » steeds op die wijze zou blijven varen;

Overwegende dat er in casu dus geen verzware van het risico was in de zin van art. 31 van de Wet van 11 juni 1874; (cfr. nochtans: Brussel, 8-5-1968, R.H.A. 1968, 232)

C. Zware schuld ?

Overwegende dat verweersters in vrijwaring zich in ondergeschikte orde beroepen op de artikelen 205 van de Zeewet en 16 van de Wet van 11 juni 1874.

Overwegende dat art. 305 van de Zeewet als volgt luidt: « Elke wijziging van koers, reis of vaartuig door de verzekerde bevolen, en alle verliezen en schade door zijn toedoen veroorzaakt, komen niet ten laste van de verzekeraar, ... »

Overwegende dat in casu enkel de woorden: « alle verliezen en schade door zijn toedoen veroorzaakt » belang hebben

Overwegende dat art. 16 van de Wet van 11 juni 1874 luidt: « Geen verlies of schade, veroorzaakt door de daad of door de grove fout van de verzekerde, is ten laste van de verzekeraar; ... »

Overwegende dat er geen twijfel kan over bestaan dat de verzekeringsovereenkomst, — behoudens het geval van bedrog of zware fout —, van deze bepalingen, evenals van de tekst van art. 206 van de Zeewet, kan afwijken; (Smeesters & Winkelmolen, III, N° 1024; Les Nouvelles, loc. cit. n° 947)

Overwegende dat art. 4 van de Algemene Bepalingen van de polis (regels 136-142) bepaalt: « Indien de verzekerde tevens... schipper... van het verzekerde schip is... leveren fouten of nalatigheden of verkeerde handelingen door de verzekerde in die hoedanigheid begaan slechts dan eigen schuld van de verzekerde in de zin van art. 276 W.V.K. op, indien de verzekerde opzet of grove fout is te wijten. »

Overwegende dat art. 276 van het Nederlandse Wetboek van Koophandel bepaalt: « Geene verliezen of schade, door eigen schuld van eenen verzekerde veroorzaakt, komen ten laste van den verzekeraar... »

Overwegende dat onmiddellijk de analogie opvalt met de hierboven geciteerde wetteksten; (zie trouwens: Dourhout Mees, op cit., blz. 56-60)

Overwegende dat het echter geen belang heeft of het varen met onvoldoende bemanning in hoofde van eiser in vrijwaring al dan niet grove schuld was, daar er alleszins geen causaal verband bewezen is tussen deze *eventuele* grove schuld en de schade; (Frédéricq, op. cit. T.P.R. 1969, ar. 31)

Overwegende dat uit de aangehaalde teksten immers duidelijk blijkt dat, opdat de schuld van de verzekerde tegen hem zou kunnen ingeroepen worden door de verzekeraar, deze schuld de schade moet hebben veroorzaakt;

Overwegende dat verder vaststaat dat de fout die eiser in vrijwaring beging en die wel de aanvaring veroorzaakte, n.l. het varen onder een verkeerde oever, niet als opzet of grove fout kan beschouwd worden;

Overwegende dat verweersters in vrijwaring derhalve ten onrechte weigerden tussen te komen en de vordering in vrijwaring gegrond is;

Rechtdoende;

De Rechtbank maakt melding van de toepassing van art. 2 der wet van 15 juni 1935;

Voegt de zaken A.R. 90.885 en 2235 wegens samenhang:

A. A.R. 90.885.

1. Op de hoofdvordering.

Verkaart de vordering ontvankelijk en gegrond;

Veroordeelt verweerder om aan eiser te betalen, de som van vijftiennegentigduizend tweehonderd en negen frank (95.209 fr.) vermeerderd met de vergoedende intresten sedert 9 september 1967 tot 29 december 1967, de gerechtelijke intresten sedertdien en de kosten van het geding, tot op heden in hoofde van eiser begroot op achttien duizend zeshonderd vijftienveertig frank (8.645 fr.) (dagvaarding en rolzetting: 1.145 fr., + 5.500 fr. expert Spreutels + 2.000 fr. rechtsplegingsvergoeding (500 fr. + 1.500 fr.); Verleent akte aan verweerder dat hij het geding schat op meer dan 30.000 fr.

2. Op de tegenvordering.

Verklaart deze ontvankelijk doch ongegrond;

Wijst eiser op tegenvordering af met veroordeling tot de kosten, in hoofde van verweerder op tegenvordering tot op heden begroot nihil;

B. A.R. 2235.

Verklaart de vordering ontvankelijk en gegrond;

Veroordeelt verweerders om eiser te vrijwaren, elk voor het aandeel in de polis onderschreven, tegen de veroordelingen, tegen eiser in vrijwaring uitgesproken in de zaak A.R. 90.885, zo in hoofdsom als in intresten en kosten;

Verleent akte aan eiser in vrijwaring dat hij het geding schat op 30.000 fr. om te voldoen aan de wetten op de bevoegdheid en de aanleg, en aan verweersters in vrijwaring dat zij het geding schatten op 100.000 fr.;

Veroordeelt verweersters tot betaling van de kosten van de vordering in vrijwaring, in hoofde van eiser in vrijwaring tot op heden begroot op 6.320 fr (3.320 fr. dagvaarding en rolstelling + 3.000 fr. rechtsplegingsvergoeding)

CORRECTIONELE RECHTBANK TE TONGEREN.
(zetelend in graad van beroep).

25 juni 1969.

Voorzitter: M. J. Michiels.

Rechters: MM. Loos en X. Claessens.

O.M.: M. D. Boyen, substituut prokureur des Konings.

Advokaten: Mr. E. Jageneau, J. Koninckx en L. Warnants
(beide laatsten van balie Hasselt)

Beroep in strafzaken. — Termijn. — Buiten openingsuren van griffie.

Beroep in strafzaken aangetekend binnen de wettelijke termijn doch buiten de openingsuren van de griffie, is niet ontvankelijk (art. 52 Gerecht. Wetb.).

De berekening van de beroepstermijnen dient te gebeuren volgens de regels van het Gerechtelijk Wetboek.

O.M. en b.p. Braschenets A., U.P.B. en Bergmans H.
t./ Bergmans J. en Kerkhofs Y., betichten.

Gedaagd om te horen beslissen over de beroepen ingeslagen door het Openbaar Ministerie en eerste beklaagde tegen het vonnis op tegenspraak uitgesproken door de Politierechtbank van het Kanton Bilzen, op 28-2-1969;

— dat eerste beklaagde veroordeelt tot een boete van 15 fr. × 20 of drie dagen vervangende gevangenzitting;
— dat tweede beklaagde veroordeelt tot een boete van 25 fr. × 20 of drie dagen vervangende gevangenzitting; en elk tot de helft der kosten, van 336 frank;

— dat beklaagden veroordeelt solidair te betalen aan de burgerlijke partij Braschenetz de som van 2.600 fr.;

— dat beklaagden solidair veroordeelt te betalen aan de N.V. UPB de som van 2.800 fr.;

— dat beklaagde Kerkhofs, veroordeelt te betalen aan de burgerlijke partij Bergmans Helene en Elisa, de som van 2.450 fr.; met de vergoedende intresten op deze sommen, sedert 24-8-68 datum der feiten, de gerechtelijke intresten en de kosten;

— wijst de eis af voor het overige;

Uit hoofde van te Munsterbilzen, op 24 augustus 1968: als bestuurder van een personenwagen op de openbare weg;

eerste beklaagde:

zijn snelheid niet geregeld te hebben zoals vereist wegens de plaatsgesteldheid, de belemmering van het verkeer, het zicht, de staat van de weg en van het voertuig, opdat zijn snelheid geen ongevallen zou kunnen veroorzaken noch het verkeer hinderen, en niet in alle omstandigheden te hebben kunnen stoppen voor een hindernis die kon worden voorzien;

tweede beklaagde:

tussen het vallen van de avond en het aanbreken van de dag, met ontstoken koplichten gereden te hebben wanneer hij een ander voertuig op minder dan vijftig meter volgde;

Gehoord in openbare zitting de heer Rechter Xavier Claessens in zijn verslag over de zaak;

Gezien het bestreden vonnis en de stukken van de bundel.

Gehoord het Openbaar Ministerie in zijn vordering;

Gezien de neergelegde nota;

Gehoord Meester Jageneau, voornoemd, in zijn eisen namens de burgerlijke partijen Braschenetz en UPB voornoemd;

Gehoord Meester warnants, advocaat te Hasselt, houder

der stukken, in zijn verdedigingsmiddelen voor beklaagde Kerkhofs;

Gezien de door hem neergelegde besluiten;

Gehoord Meester Koninckx, advocaat te Hasselt, houder der stukken, in zijn verdedigingsmiddelen voor beklaagde Berghmans Jaak, en in zijn eis voor de burgerlijke partijen Bergmans Helene, en Elisa, voornoemd;

Gezien de door hem neergelegde besluiten;

Allen gebruikten de nederlandse taal;

Gelet op de beroepen ingeslagen door het Openbaar Ministerie en eerste beklaagde tegen het vonnis op tegenspraak uitgesproken door de politierechtbank van het Kanton Bilzen, op 28-2-1969;

Overwegende dat het beroep van het Openbaar Ministerie tijdig en in de vereiste vorm werd aangetekend en derhalve ontvankelijk is;

I. Over de ontvankelijkheid van het beroep van eerste beklaagde Kerkhofs:

Overwegende dat het Openbaar Ministerie voorhoudt dat het beroep van beklaagde Kerkhofs, niet op geldige wijze ingesteld werd vermits het aangetekend werd buiten de uren waarop de griffie van de politierechtbank te Bilzen, toegankelijk moet zijn voor het publiek;

Overwegende dat volgens art. 52 lid 2 van het Gerechtelijk wetboek, in werking getreden op 1-1-1969 (K.B. 4-11-1969 - B.S. 13-11-1969) een akte alleen op geldige wijze kan verricht worden op de dagen en uren waarop de griffie toegankelijk moet zijn voor het publiek;

Overwegende dat bij K.B. van 15-1-1928 (Recueil des Lois, 1928, blz. 135 - B.S. 3-2-1928), in uitvoering van het toenmalig in voege zijnde art. 6 der wet van 22-7-1927 op de gerechtelijke inrichting (Recueil des Lois 1927 blz. 1685 - B.S. 24-7-1927), de uren dat de griffie van de politierechtbank van Bilzen toegankelijk moet zijn voor het publiek op de werkdagen, bepaald werden van 9 tot 12 uur;

Overwegende dat de akte van beroep van beklaagde Kerkhofs aangetekend ter griffie van voornoemde Politierechtbank op 10-3-1969 te 15 uur namiddag, verricht werd op een ogenblik dat deze griffie niet toegankelijk moest zijn voor het publiek;

Dat, derhalve, indien art. 52 lid 2 van het Gerechtelijk Wetboek toepasselijk zou zijn in strafzaken, de akte van beroep niet op geldige wijze verricht werd en dienvolgens niet ontvankelijk zou zijn;

Overwegende dat beklaagde Kerkhofs voorhoudt dat art. 52 lid 2 van het Gerechtelijk Wetboek niet toepasselijk is in strafzaken zich hierbij steunend op het niet in voege zijn van de bepalingen van art. 2 Gerechtelijk Wetboek en op de voorbereidende besprekingen leidende tot-en de definitieve tekst van voornoemd art. 2;

Overwegende dat beklaagde Kerkhofs, uit de voorbereidende besprekingen tot -en de tekst van art. 2 Gerechtelijk Wetboek, terecht afleidt dat het inzicht van de wetgever geweest is de regel van rechtspleging voorzien in het gerechtelijk wetboek niet van toepassing te maken op de strafprocedure wanneer deze andere en niet uitdrukkelijk opgeheven bepalingen inhoudt;

Overwegende dat beklaagde Kerkhofs eveneens juist oordeelt wanneer hij voorhoudt dat, gezien het niet invoege zijn van art. 2 Gerechtelijk Wetboek, er geen uitdrukkelijke wetsbepaling aanwezig is die de regels van de in het gerechtelijk wetboek voorziene rechtspleging van toepassing maakt op de strafprocedure;

Overwegende echter dat een onderscheiding dient gemaakt tussen de bepalingen betreffende de duur van de beroepstermijnen in strafzaken enerzijds en de wijze van berekening van deze termijnen;

Overwegende dat, wat de duur der beroepstermijnen betreft, deze uitdrukkelijk in het wetboek van strafvordering bepaald zijn en derhalve thans -en ook na een

eventueel in werking treden van art. 2 Gerechtelijk Wetboek — niet gewijzigd zijn of zullen zijn;

Overwegende echter dat het wetboek van strafvordering geen bepalingen bevat betreffende de wijze van berekening van de beroepstermijnen;

Dat niet kan betwist worden dat, vóór de invoering van het Gerechtelijk Wetboek, voor de berekening van de beroepstermijnen in strafzaken, verwezen werd naar de regels bepaald in het wetboek van burgerlijke rechtspleging (art. 1033);

Overwegende dat thans voor deze berekening dient verwezen naar de bepalingen van het Gerechtelijk Wetboek die art. 1033 Wetboek van Burgerlijk rechtspleging vervangen en waarvan art. 52 deel uitmaakt;

Dat derhalve bij de wijze van berekening van de beroepstermijnen in strafzaken rekening dient gehouden met de bepalingen van art. 52 lid 2 van het gerechtelijk wetboek;

Overwegende dat het feit dat art. 52 lid 2 Gerechtelijk Wetboek een bepaling inhoudt die in het vroegere wetboek van burgerlijke rechtspleging niet voorkwam en derhalve bij de wijze van berekening van de beroepstermijnen in strafzaken alsdan niet van kracht was, van geen belang is;

Dat immers, indien voorheen in het wetboek van burgerlijke rechtspleging eenzelfde bepaling ware ingelast, deze onmiddellijk van toepassing zou zijn geweest bij de wijze van berekening van de beroepstermijnen in strafzaken;

Overwegende dat art. 52 lid 2 Gerechtelijk Wetboek geen afbreuk doet aan de eigenlijke duur van de beroepstermijnen doch enkel de modaliteiten ervan vastlegt door te bepalen op welke uren van de dag de akte rechtsgeldig kan verricht worden;

Overwegende dat het feit dat de griffier, door het aanvaarden van het beroep, de griffie in feite openstelde voor het publiek, de rechtsgeldigheid van de akte niet met zich brengt vermits voornoemd art. 52 lid 2 uitdrukkelijk bepaalt dat, opdat de akte rechtsgeldig zou verricht worden, de griffie toegankelijk moet zijn voor het publiek, hetgeen alleen het geval is tijdens de uren bepaald in het hierboven vernoemde Koninklijk Besluit van 15-1-1928);

Overwegende dat het arrest van het Hof van Cassatie (Cas. 26-5-1930 - Pas. blz. 234 - Cass. 16-10-1950 Arr. Cass. 1051, 65), waarbij beslist werd dat een hoger beroep in strafzaken geldig is wanneer het binnen de door de wet bepaalde termijnen ingesteld werd, zelfs indien de rechtsvormen van hoger beroep vervuld werden op een ogenblik waarop, volgens de van kracht zijnde reglementen, de griffie voor het publiek niet toegankelijk had moeten zijn, ter zake niet meer geldend kan zijn vermits, op dat ogenblik, het huidige art. 52 lid 2 van het Gerechtelijk wetboek in geen andere tekst vervat was, zodat hieromtrent niet kon gestatueerd worden;

Overwegende dat uit hetgeen voorafgaat volgt dat het beroep van beklaagde Kerkhofs, niet op geldige wijze aangetekend werd en derhalve niet ontvankelijk is;

II. Over de gegrondheid van het beroep van het Openbaar Ministerie :

Overwegende dat door het beroep van het Openbaar Ministerie de rechtbank enkel op strafgebied van de zaak gevat is;

Dat, ingevolge de niet-ontvankelijkheid van het beroep van beklaagde Kerkhofs, en bij afwezigheid van enig beroep uitgaande van beklaagde Bergmans noch van één der burgerlijke partijen, het vonnis van de eerste rechter op burgerlijk gebied in kracht van gewijsde getreden is;

Overwegende dat de eerste rechter om de oordeelkundige redenen van het bestreden vonnis, welke de rechtbank

tot de hare maakt en hier voor herhaald worden gehouden, op strafgebied juist en billijk geoordeeld heeft;

Overwegende dat het beroep van het Openbaar Ministerie dan ook ongegrond voorkomt;

Gezien de hiernavolgende artikelen door de heer Voorzitter ter zitting anageduid; wetboek van rechtspleging in strafzaken art. 162, 172 tot 176, 194, 202 tot 207 en 209 tot 211; strafwetboek art. 40 - wet 1-8-1899 art. 2 gewijzigd K.B. 8-4-1954 art. 27/1° - 42 §I, Ia, 4°; gewijzigd wet 15-4-58 K.B. 30-4-1963 — K.B. 14-3-1968 — wet 5 3 1952 art. I — burgerlijk wetboek art. 1382 — wet van 15-6-1935 art. 11, 12, 14, 23, 31, 32, 34 35, 36, 37 en 41;

Om deze redenen :

De Rechtbank,

zetelend in graad van beroep en uitspraak doende op tegenspraak en in openbare zitting;

Verklaart het beroep van beklaagde Kerkhofs niet ontvankelijk;

Verklaart het beroep van het Openbaar Ministerie ontvankelijk doch ongegrond;

Stelt vast dat het vonnis van de eerste rechter op burgerlijk gebied in kracht van gewijsde getreden is;

Bevestigt het bestreden vonnis voor het overige;

Veroordeelt beklaagde Kerkhofs tot de kosten van beroep berekend op achthonderd drie en veertig frank;

NOOT. — Dit vonnis is definitief.

WETGEVING

20 november 1969. — Wet betreffende de voorwaarden waaronder echtscheiding door onderlinge toestemming en scheiding van tafel en bed door onderlinge toestemming kunnen worden toegelaten (1)

BOUDEWIJN, Koning der Belgen,
Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

De Kamers hebben aangenomen en Wij bekrachtigen hetgeen volgt :

Artikel 1. Artikel 275 van het Burgerlijk Wetboek wordt vervangen door de volgende tekst : « Onderlinge toestemming van de echtgenoten wordt niet toegestaan, indien één van beiden minder dan dieëntwintig jaar oud is. »

Art. 2. Artikel 277 van het Burgerlijk Wetboek wordt opgeheven.

Art. 3. Artikel 289 van het Burgerlijk Wetboek, gewijzigd door artikel 13 van de wet van 20 juli 1962, opgeheven door artikel 18 van artikel 2 van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek, alsmede artikel 1297 van dit Wetboek, worden vervangen door de volgende bepaling :

« Indien de procureur des Konings in de stukken het bewijs vindt dat beide echtgenoten drieëntwintig jaar oud waren toen zij hun eerste verklaring aflegden, dat zij op dat tijdstip twee jaren getrouwd waren, dat de onderlinge toestemming in de loop van het jaar viermaal werd uitgedrukt, na de hierboven bepaalde voorafgaande handelingen, en met inachtneming van alle door deze afdeling vereiste formaliteiten, geeft hij zijn conclusie in de volgende bewoordingen : « De wet laat toe » ; in het tegenovergestelde geval luidt zijn conclusie : « De wet laat niet toe ».

Kondigen deze wet af, bevelen dat zij met 's Lands zegel zal worden bekleed en door het « Belgisch Staatsblad » zal worden bekendgemaakt.

Gegeven te Brussel, 20 november 1969.

22 december 1969. — Wet tot wijziging van de wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecimes of de strafrechtelijke geldboeten (1)

BOUDEWIJN, Koning der Belgen,
Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

De Kamers hebben aangenomen en Wij bekrachtigen hetgeen volgt :

Enig artikel. In artikel 1, leden 1 en 2, van de wet van 5 maart 1952 betreffende de opdecimes op de strafrechtelijke geldboeten worden de woorden « honderd negentig decimes » vervangen door de woorden « tweehonderd negentig decimes ».

Kondigen deze wet af, bevelen dat zij met 's Lands zegel zal worden bekleed en door het « Belgisch Staatsblad » zal worden bekendgemaakt.

Gegeven te Brussel, 22 december 1969.

22 december 1969. — Wet tot nadere wijzigingen van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek (1)

BOUDEWIJN, Koning der Belgen,
Aan allen die nu zijn en hierna wezen zullen, Onze Groet.

De Kamers hebben aangenomen en Wij bekrachtigen hetgeen volgt :

Artikel 1. Het derde lid van artikel 270 van het Gerechtelijk Wetboek wordt door de volgende tekst vervangen :

« Tijdens dat jaar kunnen de ministers die de arbeid en de justitie in hun bevoegdheid hebben, wat de arbeidshoven en arbeidsrechtbanken betreft, en de Minister van Justitie wat het Hof van Cassatie en de andere hoven en rechtbanken betreft, op het advies van het hoofd van de griffie, dat de procureur-generaal hun samen met het zijne doet toekomen, aan het voorlopig uitgeoefende ambt een einde maken. »

Art. 2. Het derde lid van artikel 271 van het gezegd Wetboek wordt door de volgende tekst vervangen :

« Tijdens dat jaar kunnen de ministers die de arbeid en de justitie in hun bevoegdheid hebben, wat de arbeidshoven en arbeidsrechtbanken betreft, en de Minister van Justitie wat het Hof van Cassatie en de andere hoven en rechtbanken betreft, op het advies van het hoofd van de griffie, dat de procureur-generaal hun samen met het zijne doet toekomen, aan het voorlopig uitgeoefende ambt een einde maken. »

Art. 3. De tweede volzin van het vierde lid van artikel 272 van gezegd Wetboek wordt door de volgende tekst vervangen :

« Tijdens dat jaar kunnen de ministers die de arbeid en de justitie in hun bevoegdheid hebben, wat de arbeidshoven en arbeidsrechtbanken betreft, en de Minister van Justitie wat het Hof van Cassatie en de andere hoven en rechtbanken betreft, op het advies van de procureur-gene-

raal of, naar gelang van het geval, van de procureur des Konings of van de arbeidsauditeur, aan het voorlopig uitgeoefende ambt een einde maken. »

Art. 4. Aan artikel 273 van gezegd Wetboek wordt een tweede lid toegevoegd, dat als volgt luidt :

« In de arbeidsgerechten worden de benoemingen ver- richt op de gezamenlijke voordracht van de ministers die de arbeid en de justitie in hun bevoegdheid hebben. »

Art. 5. § 1. De eerste twee paragrafen van artikel 32 van de overgangsbepalingen van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek worden door de volgende tekst vervangen :

« § 1. Binnen zes maanden na de bekendmaking in het « Belgisch Staatsblad » van de wet tot vaststelling van de personeelsformatie van de arbeidshoven en arbeidsrechtbanken, benoemt de Koning :

» 1° in ieder arbeidshof: de eerste voorzitter, twee kamervoorzitters, één advokaat-generaal en één substituit-generaal, de hoofdgriffier en één griffier ;

» 2° in ieder arbeidsrechtbank : de voorzitter, de arbeidsauditeur, de hoofdgriffier en de secretaris van het parket.

« § 2. Binnen negen maanden na de bekendmaking in het « Belgisch Staatsblad » van de wet tot vaststelling van de personeelsformatie van de arbeidshoven en arbeidsrechtbanken, benoemt de Koning de andere leden van die hoven en rechtbanken. »

§ 2. Aan artikel 32 voornoemd wordt een vierde paragraaf toegevoegd, die als volgt luidt :

« § 4. De benoemingen bedoeld bij de paragrafen 1 en 2 van dit artikel zullen slechts uitwerking hebben vanaf de datum die de Koning bepaalt en ten laatste zesendertig maanden na de bekendmaking in het « Belgisch Staatsblad » van de wet van 10 oktober 1967 houdende het Gerechtelijk Wetboek.

» De leden van de arbeidshoven en arbeidsrechtbanken, benoemd zoals bepaald bij de paragrafen 1 en 2 van dit artikel, moeten in afwijking van de voorschriften van artikel 290 van het Gerechtelijk Wetboek, de eed afleggen in de loop van de maand voorafgaande aan de datum gesteld voor hun indiensttreding. »

Art. 6. Aan de overgangsbepalingen van de wet van 10 oktober 1967, houdende het Gerechtelijk Wetboek, wordt een artikel 35bis toegevoegd, dat als volgt luidt :

« Art. 35bis. Voor de eerste benoemingen in de arbeidsgerechten, en zo nodig bij afwijking van artikel 365 van het Gerechtelijk Wetboek komt bij de berekening van de anciënniteit in aanmerking de duur van de diensten respectievelijk verricht gedurende ten minste vijftien, tien of vijf jaar en die, voor de toepassing van de artikelen 33, 34 en 35 een voldoende praktijk van het sociaal recht uitmaken. »

Art. 7. Aan de overgangsbepalingen van de wet van 10 oktober 1967, houdende het Gerechtelijk Wetboek, wordt een artikel 36bis toegevoegd, dat als volgt luidt :

« Art. 36bis. Voor de eerste benoeming in de arbeidsgerechten en in afwijking van het laatste lid van § 2 van de artikelen 371 en 375 van het Gerechtelijk Wetboek, komen in aanmerking voor de berekening van de anciënniteit voor de ambten bepaald in gezegde artikelen, de diensten verricht vanaf de leeftijd van 21 jaar in één van de instellingen bedoeld bij de wet van 16 maart 1954 betreffende het toezicht op sommige instellingen van openbaar nut. »

Kondigen deze wet af, bevelen dat zijn met 's Lands zegel zal worden bekleed en door het «Belgisch Staatsblad» zal worden bekend gemaakt.

Gegeven te Brussel, 22 december 1969.

(1) Gewone zitting 1968-1969.

Kamer van volksvertegenwoordigers.
Parlementaire bescheiden. — Wetsontwerp, nr. 482-1, van 9 oktober 1969.
Zitting 1969-1970.

Kamer van volksvertegenwoordigers.
Parlementaire bescheiden. — Verslag, nr. 482-2, van 13 november 1969, door de heer Van Rompaey.

Parlementaire Handelingen. — Bespreking en aanneming. Vergadering van 20 november 1969.
Gewone zitting 1969-1970.

Senaat.
Parlementaire bescheiden. — Verslag, nr. 102, van 9 december 1969, door de heer Calewaert.
Parlementaire Handelingen. — Bespreking en aanneming. Vergadering van 17 december 1969.

TIJDSCHRIFTEN

Nederlands Juristenblad, jf. 1970 - nr. 1.

Van Bemmelen J.M., Voorstellen voor nieuwe strafmethoden. — Van der burg V.A.M., De eenvormige Benelux-wet op de warenmerken. Enige inleidende opmerkingen.

Advocatenblad, jg. 1969 - nr. 11.

Mathuisen J.K.M., De zaak Perano. — Hollander J., Fiscaal bulletin VI. — Teuben H.N., Nieuw voorgesteld echtscheidingsrecht. — Kamp J.J., Versnelling civiele procedure. — Smithuijsen J.C., Studiecommissies. — Van Schaardenburg R.C., 7e Congres AIJA te Beiroet.

Tijdschrift voor Vennootschappen, Verenigingen en Stichtingen, jg. 1969 - nr. 12.

Albeda W., Onderneming, vakvereniging en medezeggenschap in Nederland. — Snijders W.L., Nietigheid van concurrentiebeperkingen (1). — Blaise D.H., De organisatiestructuur van de Koninklijke Nederlandse Heidemaatschappij.

Journal des Tribunaux, jg. 1970. - nr. 4683.

De Geest A., La confiscation.

Revue Générale des Assurances et des Responsabilités, jg. 1969 - nr. 12.

Moins J., La réforme du régime des maladies professionnelles en Belgique.

Revue de Droit Pénal et de Criminologie, jg. 1969 - nr. 3.

Marchal A., La loi ordonne, l'autorité commande (articles 70, 152 et 260 du code pénal).

Revue de l'administration et du droit administratif, jg. 1969 - nr. 12.

Enseignement. — Membres du personnel enseignant. — Statut. — Principes applicables.

Recueil Dalloz Sirey (Parijs), jg. 1969 - nr. 43.

Galvada Chr., Une formule méconnue : les sociétés dites conventionnées pour l'adaptation à la C.E.E.

Revue Française de Science Politique, jg. 1969 - nr. 6.

Ardant Ph., Le héros maoïste, modèle du Chinois de demain. — Maris O., La monarchie et le classe dirigeante au Maroc. — Pélissier R., Nationalisme en Angola.

Der Staat, jg. 1969 - nr. 4.

von Mangoldt H., Zwanzig Jahre Grundgesetz. — Doehring K., Das Widerstandsrecht des Grundgesetzes und das überpositive Recht. — Welzel H., Die Entstehung des modernen Rechtsbegriffs. — Böckenförde E.W., Der Westfälische Frieden und das Bündnisrecht der Reichsstände.

Archiv des öffentlichen Rechts, jg. 1969 - nr. 4.

Mols M., Integrationslehre und politische Theorie. — Ipsen K., Die Bündnisklausel der Notstandsverfassung.

Northwestern University Law Review, jg. 1969 - nr. 4.

Childres R. Garamella J., The Law of Restitution and the Reliance interest in Contract. — Marsh T.G., The Legal Continuum. — Onkelinx I.T., Conflict of International Jurisdiction: Ordering the Production of Documents in Violation of the Law of the Situs.

VLAAMSE JURISTEN,

Abonneert U op het "Rechtskundig Weekblad"